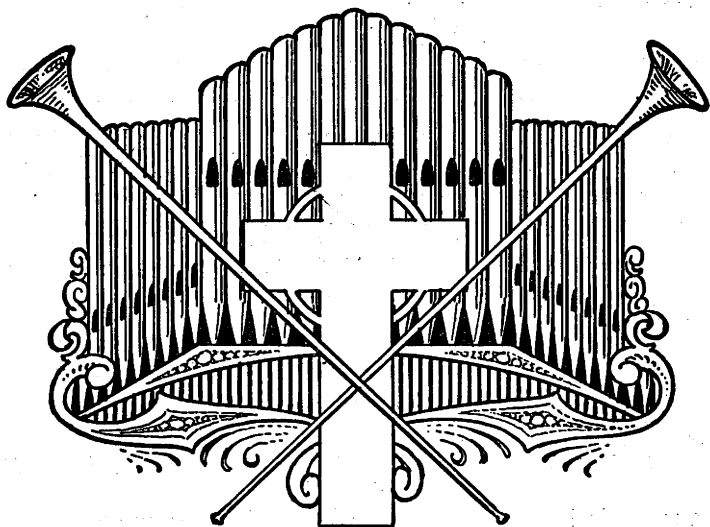

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSORN *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÅSTHOLMEN OCH MUSIKDIREKTÖREN *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR *ARTHUR ADELL*, LUND

15 Sept.

FEMTE ÅRGÅNGEN

1930

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
Böner vid Tidegården	33
Om Mässan	97
A. Adell: Ansgarsvesper	8
— „ — Form utan ande är tom	36
— „ — Handboksändringarna	72
— „ — Fritt val av högmässsa	81
— „ — Nya upplagor av Missale och handbok	95
— „ — Kyrkomusikernas riksmöte	98
— „ — Till Örebro	162
— „ — Kyrkosångsmötet i Örebro	177
F. M. Allard: Altarets härlighet	1
— „ — Församlingssången	152
O. Centerwall: Modern predikan	66
B. Cnattingius: Utländska textilier i Svenska kyrkor	24
— „ — Altarringen	75
S. Estborn: Luthers Betbüchlein	56
Fjärde Organist- och Kantorsmötet	49, 65, 94, 98, 119, 129
O. Holmberg: Skolan och kyrkosången	148
E. Liedgren: Biskop U. L. Ullman	17
O. Lindberg: Engelbrektskyrkans nya orgel	19
H. Löwenadler: Kyrkomusikernas personliga ställning	43
J. Nordqvist: Församlingssången	153
C. Nyström: Klockarefrågan	135
O. Olbers: Kantorsproven	157
K. Peters: Kyrkoåret	84
— „ — Har Liber gradualium, nämnd 1576 existerat?	116
C. Rosenquist: Nutida strävanden inom orgelbyggeriet	162
I. Sahlén: Praktiska problem vid utförandet av Bachs kyrkomusik 100, 168, 180	202
— „ — Symboliken hos Bach	129
— „ — Organist- och Kantorsmötet	45
N. Stadener: Bönböcker	144
S. Sjöberg: Musiken till nya psalmerna	187, 196
J. Sundberg: Kyrkomusiken i Finland	190
Hj. Torell: Musiken och skolan i det nutida Tyskland	50
G. Walli: Den unge Wallin	115
W. Ahlén: Bachs orgelkoraler	193
— „ — Orgelregistren	

STÖRRE MEDDELANDE.

	Sid.		Sid.
Kyrkosångens Vänner	12, 61	Tyskland	48, 64, 192
Organist- och kantorsföreningen	13, 49, 65, 94, 121, 129	Orgeldispositioner	26, 192
Sveriges Kyrkosångsförbund	14, 49, 119, 177	Ansgarsvesper i Storkyrkan	30
Finland	4, 48, 64, 180, 187	Nytt reglemente för Musikkon-	69
		servatorium	69
		Kursplan för musikkonse-	94
		rvatorium se efter sid.	94

IN MEMORIAM.

	Sid.		Sid.
Oscar Blom	118	Preben Nodermann	208
Agnes Branting	72	U. L. Ullman	17

Tidskrift för Kyrkomusik och

Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund.
Postgiro 31495.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—augusti-
numren dubbelnummer den 1 augusti.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4: 50 pr år.

Annonspis: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.:

I. S.: Sveriges allm. Organist- och
Kantorsförenings fjärde allmänna möte
i Stockholm. — Carl K. Nyström: Kloc-
karefrågan. — S. Sjöberg: Musiken till
"Nya Psalmer". — O. Holmberg: Sko-
lan och kyrkosången. — John Nordquist:
Församlingssången. — O. Olbers: Kan-
torsproven. — Recensioner: — Medde-
landen.

Lediga tjänster se omslagets 3:e sida
samt annonserna.

NORDISK NODESTIK & TRYKKERI SAMT LITOGRAFISK ETABL.

NIKOLAJPLADS 25 — KØBENHAVN — Tel. 3304 & 13057
Telegr. Adr. Nodestikog.

Anbefalles i Herrar Förläggares och Kompositörers
välvilliga åtanke vid behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris.

Mångårig leverantör till Sveriges största förlag.

Skicka oss Edert manuskript och vi sända Eder omgående offert.

NYHETER

DEN GREGORIANSKA SANGEN. En kortfattad orientering i den gre-
gorianska koralens liturgiska och musikaliska värld. Av Knut
Peters. Häft. 3: 50, inb. 4: 50.

KYRKOÅRET OCH HÖGMÄSSAN. Av Johannes Ljunghoff. Illustr.
50 öre.

EN HÖGMÄSSOGUDSTJÄNST. Av Gustaf Lizell. 20 öre.

KYRKANS SINNEBILDER. Av Gustaf Lizell. 40 öre.

STRÖVTAG I VAR PSALMBOK. Av Frans Ståde. Häft. 2: 25, inb.
3: 25.

PSALMBOKEN SOM ANDAKTSBOK. Av Bengt Jonzon. 20 öre.

Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.

Sveriges allm. Organist- och Kantorsförenings FJÄRDE ALLMÄNNA MÖTE i Stockholm.

Den 21—23 augusti samlades från hela Sverige representanter för organist- och kantorskåren i landet för att dryfta olika frågor, stärkas till de gemensamma strävandena och uppbyggas av god kyrkomusik och sköna gudstjänster. Vid förra mötet 1922, hade någon tvekan uttalats, huruvida något mera möte komme att hållas; bland deltagarna nu, var säkert tacksamheten stor att mötet kommit till stånd.

En värdigare och bättre inledning kunde ej tänkas än den "högtidliga morgongudstjänst", som torsdagen den 21 aug. kl. 10 f. m. hölls i Storkyrkan.

Den ärevärdiga katedralen med sina förnämliga tegelvalv var den andaktsstämmande yttre ramen för denna gripande gudstjänst, som visade en mönstergill enhetlighet kring tanken: Guds ord — en nyttig påminnelse icke minst vid ett kyrkomusikermöte. Sedan kören utfört Bachs "Dig skall ditt Sion sjunga" (ur kantat n:r 28) stämde församlingen upp psalm 326: "Hur fröjdar sig i templets fann", man kunde på sången granneligen märka, att kyrkomusikerna församlats att för en gångs skull såsom menighet begå gudstjänst. Därefter besteg Dr. J. Källander predikstolen. Såsom grundval för sin kraftigt manande predikan hade han valt Kol. 3: 16: "Låten Kristi ord rikligen bo ibland eder . . ." 1) Att Guds ord rikligen skall bo ibland oss, detta är visserligen en allmänt erkänd sak, men kan dock ytterligare behöva betonas. Det kommer då ej an på att blott formellt inpassa så många citat som möjligt med goda utläggningar i ord eller musik. Nej, liksom en gång "Ordet vart kött och tog sin boning ibland oss", så skall det ha sin boning allt fort ibland oss

vare sig vi äro präster, organister eller kantorer, och det skall så ljuda igenom vår predikan, vår musik och sång. Dessa få ej bli blott bönekvarnar, utan det levande Gudsordet skall finnas där. — 2) Men rikligt utrymme skall finnas för psalmer, lovsånger och andliga visor. Det är ej nödvändigt att dröja härvid. Orgelläktaren närmar sig alltmer predikstolen i betydelse, ja tar stundom loven av den. Men musiken syftar till uppbyggelse, som ej får urarta till blotta stämningen. "Undervisen och förmännen varandra", säger aposteln. Visserligen kan den rena musiken verka uppbyggelse, men blott för den invigde, församlingsgudstjänst kan den ej bli. Härtill fordras ordet. Nog kan Anden vara närvarande vid både kompositionen och exekution, men för offentlig gudstjänst fordras även bokstaven. Liksom man ej bör predika utan text, så bör ej heller en gudstjänst vara utan ord. — 3) Sjungen med tacksägelse till Guds ära. Det blir stundom både prästens och musikerns uppgift att fylla sitt kall i hopplös tråkighet, att trampa i djup sand. Det

är i sanning ingen lätt sak att göra tjänst i Guds hus. — Men så behöver det ej vara. Gud kan fylla vårt hjärta så att det strömmar över av lov. En gåva kommer till oss: vår Herre Jesu Kristus, vår högtlovade Frälsare. Det är en så stor gåva, att allt förvandlas. Den enformigaste tjänst kan bli ett stycke himmelsk musik, blott Guds ord får taga sin boning bland oss. Gud välsigne oss alla i vår uppgift.

Efter predikan sjöngs psalmen 325: 9—11, varefter en liturgisk avdelning följde. Domine labea mea; Venite med Invitatorium; en utomordentligt vacker hymn: "Morgonens rodnad över bergen brinner", psalm 96 ur Psaltaren och Te Deum — det var en härlig gudstjänst, som bar ett vältaligt vittnesbörd om den gregorianska kyrkomusikens enastående förmåga att väcka andakt, upphöjd över vardagens små omsorger. — Efter böneavdelningen sjöngs 500: 4: "O, min själ du skall dig svinga", en församlingssång,

som tycktes vilja lyfta valven. Därefter avslutades gudstjänsten med Bachs Fuga sopra Magnificat.

Om utförandet av de gregorianska partierna är i stort sett endast gott att säga. Pastor Grefberg är en god liturg, och — frånsatt viss osäkerhet i manskören — gjorde Storkyrkans kör under ledning av sin kantor Sven Lizell intryck av att vara en utmärkt gregoriansk kör. En utomordentligt välbalanserad, jämn deklamation är också dess bästa egenskap. Synd blott att man av någon anledning icke ansåg sig kunna undvara orgelackompagnemang. Skönheten hos denna musik kommer bäst till sin rätt, när den får sväva fri och självständig. Detta är ingen anmärkning mot organisten. Tvärtom torde David Wikander kunna sägas vara huvudstadens ur rent gudstjänstlig synpunkt mest framstående organist. Ett så besjäladt, ödmjukt andaktsfyllt, religiöst gudstjänstspel får man blott alltför sällan höra.

Första sammanträdet hölls kl. 11.30 på Musikaliska Akademiens stora sal. David Ählén höll välkomstalet och vände sig därvid främst till Reg-rådet Thulin, profesor Morales och de utländska representanterna, i synnerhet till den blinde Dresden-organisten Pfannstiehl. Vidare berörde talaren kantorsfrågan, som betecknades såsom mest brännande. Då den nu länge legat på myndigheternas bord, måste musikerna nu pocka på sin rätt. Ett glädjeämne äro de allt talrikare körsammanslutningarna på alla håll.

Därefter undanstökades de obligatoriska mötesangelägenheterna, varefter huvudordföranden Svante Sjöberg fattade klubban och öppnade förhandlingarna med ett kort anförande vari han uppmanade till frimodighet.

Den första diskussionen om *Klockarefråga* inleddes av musikedirektör Carl Nyström, Strängnäs. Anförandet återfinnes, liksom flertalet av övriga föredrag i detta nummer.

Nästa sammanträde hölls kl. 2.30. Efter ett inledningsanförande av S. Sjöberg följde en livlig diskussion, där enigheten i fråga om de *Mindervärdiga melodierna i nya psalmerna* var påtaglig. Professor Olsson beklagade, att koralboksnämnden varit "bunden till händer och fötter". — Direktör Fallin, Grängesberg, ansåg, att kyrkomusikerna i nämnden bort reservera sig. — Kyrkoherde Allard hade en optimistisk syn: de mindervärdiga melodierna icke blott *anses*, utan *äro* mindervärdiga och komma därför att försvinna. Det lär historien.

Därefter höll musikdirektör Fredrik Hjort, Göteborg ett föredrag om *Kyrkomusikernas rättsliga ställning*.

En särskild glädje var det för mötesdeltagarna att få höra den gamle, blinde mästaren från Dresden, Bernhard Pfannstiehl, som kl. 5 första dagen gav en konsert i Blå hallen. Programmet inleddes med en "Batalla del sexto tono" av Karl V:s hovorganist Don Jimenez de Antequera, samt en passacaglia i B dur av Frescobaldi, tekniskt sett väl spelad och förnämligt registrerad. Pachelbels förspel "Vom Himmel hoch" fick en utmärkt tolkning och slutligen spelades en rad Bach-saker: först den bekanta violin-ciacconnan i d moll bearbetad för orgel av Messerer. Därefter det underbart sköna koralförspellet: "Schmücke dich, o liebe Seele." vilket dock tyvärr vanställdes genom en alltför stark pedal (Ranquet-stämman) som skar igenom. Skulden härför drabbar givetvis icke organisten; den som spelat något på denna orgel vet huru omöjligt det är att avväga klangförhållandena från spelbordet, som står mitt inne i verket och icke nere i salen. Sist på programmet stod Toccata i E dur, som genomfördes med fullständigt glänsande teknik. Spontant utbröt en långvarig applåd bland åhörarna, som på detta sätt visade sin tacksamhet och beundran för den 68-årige, blinde mannens bländande teknik, registreringskonst och gestaltungsformåga.

Den första kvällen bjöd på en motettafton i Oscarskyrkan. — Dessa aftnar, som redan blivit en tradition med anor, uppskattas livligt bland huvudstadens kyrkomusikvänner. Programmet sträckte sig nu från Palestrina till Reger. Först utfördes preambulum e fuga i g moll av Frescobaldi, samt av kören tre motetter av Palestrina. I en följande avdelning med modernare svensk musik, Fryklöf, Widéen och Hallén, kände sig kören tydligen mest hemmastadd; här nådde den en verklig höjd. I synnerhet Halléns: "O Herre, långt mer än havets sand", fick under kantor C. O. Othzéns ledning en verkligt gripande tolkning. Som avslutning följde en Reger-avdelning, bl. a. sjöng kören den underbara "Es fiel ein Thau" och Patrik Vretblad utvecklade sitt tekniska kunnande i det krävande preludiet och fugan ur op. 59.

Vid morgonbönen i St. Jacobs kyrka utfördes bl. a. Venite och Benedictus. Här klingade den gregorianska musiken fri från alla harmonier. Som liturg fungerade adjunkt Bengt Skylling, värd högsta lovord. Jacobs kyrkokör under sin t. f. kantor Set Svanholm förtjänar också beröm för sin livliga och tydliga deklamation. En smula enformigt blir det dock när liturg och kör alternera vid halvversar såsom här var fallet; mindre tröttande är att recitera varannan helvers, då psalmtönernas melodiska bäge kommer mer till sin rätt.

Omedelbart efter denna sköna morgongudstjänst följde så en av mötets musikaliska höjdpunkter: Waldemar Ahléns första orgelföredrag, med gammal orgelmusik. — Kanske var där någon som undrade hur så gammal musik som Sweelinck († 1621) skulle ta sig ut. Men vid den utomordentliga tolkning, som hans underbara variationer över "Mein junges Leben hat ein End", fingo, framstod deras säregna skönhet i så klart ljus, att alla syntes märkbart gripna. Mycket berodde härvid på den mäterligt stil-trogna registreringen: en kärv, ljus färg; kraftigt dominerande övertonsstämmor. Samma omdöme gäller tre gamla orgelkoraler (Scheidemann, Weckman, Buxtehude). Därefter följde tre Bachförspel: det sprittande glada "In dir ist Freude": "Durch Adams Fall" med sin karakteristiska fallande septima i pedalen, och "Der Tag der ist so freudenreich" alla förlänade en mönstergill tolkning. Som klimax kom slutligen Bachs storslagna passacaglia i c moll. Som helhet efterlämnade denna konsert säkerligen det ljusaste minnet från mötet.

Vid förmiddagssammanträdet denna dag diskuterades "*Skolan och kyrkomusiken*" (inledning av musikdirektör O. Holmberg, Göteborg) samt *Församlingssången* (Inl. kyrkoherde Allard och musikdirektör John Nordquist, Västerhaninge). Under diskussionen framhöll S. Sjöberg nödvändigheten av enhetlighet i undervisningen. Tal. ansåg församlingssången bättre nu än förr. Skulden lägges numer ej blott på musikern; man börjar förstå att sången måste komma ur hjärtat av församlingen, och att denna måste känna: Jag är här för att delta. Prästen bör sjunga med t. ex. i gradualpsalmen. — H. Lindquist, (Västerås): "Första villkoret för att en konstnär skall komma i kontakt med sina åhörare, är att han själv är entusiastmerad. Detta gäller icke minst organisterna. En fara för församlingssången är den monotoni, som lätt uppkommer vid långa psalmer, om registreringen bibehålles oförändrad alltigenom. Återspegla textinnehållet genom registreringen. Ett tacksamt område är ungdomsföreningarna, där mycket kan göras för att stimulera församlingssången.

David Ahlén ansåg sig ha goda erfarenheter från Engelbrektskyrkan. Församlingssången där hade avsevärt förbättrats genom samarbete mellan präster och musiker: särskilda psalmaftnar ha anordnats, på allt tryck ha uppmaningen att delta i församlingssången bifogats, och prästerna ha från predikstolen uppmanat till kraftig sång. Metoderna rekommenderas till efterföljd. H. Cederwall, Norrköping önskade en viss reform i söndagsskolan: mer koraler, mindre barvisor. Varför användes ej 1921 års koralbok i söndagsskolan? O. Holmberg, Göteborg: "Församlingssången är ej mindre levande nu än förr. Partiellt sett har den aldrig

varit så bra som nu. Låt oss gå till vårt arbete med optimism. Organisten bör ej sjunga. Han skall i stället liva församlingen att sjunga.

N. Sandrén, Östersund, beklagade förbistringen i fråga om koralens gestaltning, men önskade det oaktat ej behålla 1921 års koralbok, enär den gick stick i stäv mot all tradition. G. Grefberg, Stockholm: Tre krafter måste gå till angrepp mot församlingen: prästen, som i många fall behöver väckas; organisten, som bör känna sig tjäna *Musica sacra* och kören, vars första uppgift är församlingssången. På så sätt kunna vi förbereda, om än ej framkalla den dag, då Gud återuppväcker den levande sången på församlingens läppar.

Kl. 2 e. m. gav professor Otto Olsson en orgelkonsert i Gustaf-Wasakyrkan. Programmet upptog först Buxtehudes ståtliga *ciaccona* i c moll och därtill ett par orgelkoraler av Bach: *Allena Gud i himmelrik* och *Kom helge Ande, Herre Gud*. Man måste vara professor Olsson mycket tacksam, att han på sitt orgelföredrag upptagit dessa förnämliga men alltför sällan utförda verk från orgelkompositionens guldålder. De utfördes tekniskt mästertligt och med originell registrering. Därefter följde 4 *Préludes* av Ch. Alban samt några stycken ur *Widors Suite Latine*.

Samma dags eftermiddag ägde det stora evenemang rum, som väl för de flesta deltagarna var motsett med de största förväntningarna: Bachkonserten i Engelbrektskyrkan, då denna utmärkta kör skulle utföra två av de mest berömda kantaterna: *Actus tragicus* och *Christ lag in Todesbanden*. Ingalunda svekos heller de högt spända förväntningarna. En stilla, djup andakt sänkte sig över församlingen, redan då den första kantatens underbara inledningssonatina begynte. Knappast finnes ock någon musik, som så förmår lyfta åhörarna över tiden, in i evigheten. Utförandet var det allra bästa på alla händer: kören under sin kantor David Åhlén infriade vad dess rykte som landets bästa kyrkokör lovar, och solisterna sjöngo sina partier besjälade och inspirerade. Som alt, tenor och bas fungerade resp. Lisa Tirén, Oscar Tjernberg och Set Svanholm. — Därefter utfördes några koralförspel samt preludiet och fugan i h moll. Kantaten: "I dödens band låg Herren Krist", hör onekligen till musikens allra väldigaste verk. Eller rättare, det är ej längre musik — det är ren religion, som talar direkt till människornas hjärtan. Vad utsäges icke allt i dessa sju versar. Liksom skulpturer i grova granitblock mejslas här ut dödens allbetvingande makt, människornas syndfullhet, Kristi strid och seger — vem skulle kunna undgå att gripas i sitt innersta? Om tolkningen måste sägas, att den var både inspirerad och inspirerande.

På kvällen utställningssupé.

Vid tredje dagens morgonandakt, även denna gång i St. Jacobs kyrka,

uppfördes bl. a. Benedicite (Psalm 148) och vid orgelföredraget två stycken av Bossi och Widors g moll symfoni.

Herrar Julius Foss, John Sundberg och Wilh. Huus-Hansen redogjorde för de *Kyrkomusikaliska förhållandena i resp. Danmark, Finland och Norge*, varefter H. Olbers, Kågeröd, höll inledningsanförande om *okyrkliga konsertprogram vid organist- och kantorsprov*.

Detta sammanträde fick en viss prägelse av spänning: medan föredrag och diskussion pågingo i Mus. Akademiens lokal, skedde den för kyrkomusikerna så betydelsefulla uppvaktningen i departementet, varom S. Sjöberg lämnade en redogörelse efter återkomsten. Under statsrådet Stadeners frånvaro hade deputationen mottagits av statsrådet Holmbäck. Först hade mötesresolutionen upplästs, varefter Sjöberg framställt tvenne frågor: Är den utlovade översättningen av förslaget om lag för kantorer påbörjad? Med vad rätt räknas kyrkomusikerna till kyrkobetjäning och äro ej valbara till kyrko- och skolråd samt kyrkofullmäktige? Deputationen hade blivit mycket vänligt mottagen; statsrådet hade tillkallat två kansliråd, och samtalet varat i tre kvarts timma. Klart besked hade man visserligen icke fått, men vad beträffar den andra frågan, ett löfte att blott man ingår med en skrivelse till regeringen, skall ändring ske, trots lagens nyhet. (Mötet beslutade genast att en sådan skrivelse skulle uppsättas.) Då den första frågan hade besvarats nekande hade Sjöberg yrkat att den utlovade översättningen *ofördröjligen* skulle komma till stånd. Statsrådet Stadener, som telefonledes tillfrågats hade förklarat sig se med mycket stort intresse och välvilja på saken; översättningen skulle komma till stånd men är beroende av lämplig arbetskraft. Något bestämt kan ej lovas angående tiden.

I anslutning till sista sammanträdet hölls avslutningen. En del telegram bl. a. från Konungen, Ärkebiskopen och Ecklesiastikministern upplästes. Slutligen tog ordföranden till orda. I korta kärnfulla ordalag tackade han bestyrelsen. Han erinrade om att förra mötet gått i pessimismens tecken. Nu önska alla säkert flera så eniga möten. Många ibland oss äro kanske ej kvar då, men enighetskänslan skall bestå.

Mycket glädjande var vid detta möte det starka gudstjänstliga inslaget. Säkert kan man ej överskatta betydelsen därav för mötet självt eller för deltagarna. Minnet av dessa sköna gudstjänster bör vara en ständig påminnelse om rikedom i det kall, varunder kyrkomusikerna tjäna.

Kanske hade man i några fall önskat mer *kyrkomusik*, mindre profan konsertmusik på programmet. Ett sådant möte är ju dock det bästa tillfälle till mission för den *höga, stränga* konsten. Profan musik får

man nog av, tyvärr även inom kyrkan. Förblivande blir till sist blott den musik, som har något av gudstjänst inom sig.

Men frånsatt detta var behållningen av mötet stor och rik, och säkert hade deltagarna med sig hem en stark känsla av samhörigheten i arbetet, av kallets rikedom, ansvar och höghet.

I. S.

Klockarefrågan.¹⁾

Den mycket omtalade Klockarefrågan kan i år fira sitt trettioårsjubileum. Det var nämligen år 1900, som representanter från rikets organister inlämnade en framställning till Kungl. Maj:t att de rådande sociala och ekonomiska missförhållandena rörande kyrkomusikerkåren måtte avhjälpas. Vi som äro äldre i tjänsten minnas väl vilken vidlyftig apparat, som då sattes i rörelse. Länsstyrelser, domkapitel och alla Sveriges kyrkostämmor avgåvo yttranden. Denna kraftansträngning tycktes ha varit allt för påkostande, ty det blev gravtyst kring klockarefrågan, och den syntes avlivad. Emellertid bildades år 1901 Sveriges allmänna organist- och kantorsförening, och dess centralstyrelse lyckades efter flera års arbete blåsa liv i frågan, och äntligen lät chefen för eklesiastikdepartementet år 1907 tillsätta sakkunniga för frågans utredning. I denna kommitté inkallades jämte två andra, den kände kantor Per Borgh i Lekaryd. Redan följande år hade kommittén sitt utlåtande färdigt, men därvid stannade det. Visserligen var frågan uppe vid 1909 års urtima kyrkomöte och möttes med en viss förståelse, men förslaget, att kyrkomötet skulle biträda kommitterades betänkande, avlogs av kyrkomötet. Huvudskälet för avslag var, att kyrkomötet ansåg frågan om klockareboställena icke utredd, liksom också mötet ansåg hela frågan svårlöst, och nog ha vi fått erfarenhet, att Klockarefrågan är svårlöst. Sedan centralstyrelsen år 1913 hade fått mer än ett halvt löfte av dåvarande eklesiastikministern Fridtjuv Berg, att frågan skulle föreläggas riksdagen, så snart frågan om löneboställena blivit utredd, väntade man med största säkerhet, att frågan skulle komma före vid 1925 års riksdag, men därav blev intet. I stället inkallades nya sakkunniga, bland andra, direktör Cyrus Granér. Kommittén arbetade raskt, och man ansåg ärendet så förberett, att en kungl. proposition till kyrkomötet var att vänta, men åter en felslagen förhoppning. Det finns ett verk, som heter Kammarkollegium, och detta fann, att de många gjorda utredningarna icke voro tillfyllest beträffande klockareboställena, och statsmakterna kunde icke framlägga frågan för riksdagen, förrän allt var fullständigt utrett. Frågan överlämnades nu till regeringsrådet, Thulin, och i bättre händer kunde den icke komma. Med ett intresse, som står över allt beröm, gick regeringsrådet Thulin till botten av frågan, varför utredningen tog lång tid, och först på sensommaren 1919 överlämnades till Kungl. Maj:t förslaget till lag för kyrkomusici jämte

¹⁾ Efterföljande uppsatser äro att uppfatta såsom mötesreferat, varför Red. ej funnit nödvändigt, att särskilt anmärka vid de punkter, där den hyser annan uppfattning.
Red.

utredningsakten. Längre fram på hösten tillkallades återigen nya sakkunniga, vilka skulle närmare utforma förslaget. Bland dessa utrednings-sakkunniga återfinna vi Per Borgh. De sakkunnigas arbete överlämnades till regeringen i mars 1920, och äntligen befann sig frågan efter en rad av utredningar i sådant skick, att den kunde framläggas för kyrkomötet. Kyrkomötet antog med en del ändringar förslaget, men vid 1921 års riksdag blev det ett fruktansvärt bakslag. Tjugu års arbete, mödor och förhoppningar grusades. Sedan den dagen har tiden lagt ännu 9 år till, och vi stå i dag inte ett steg närmare frågans lösning. Det är egentligen tröstlöst och nedslående, och det är inte så underligt, om misströstan har gripit kyrkomusikerkåren under sådana förhållanden. Men det gäller, att kasta av sig misshandigheten och gripa nya tag. Man kan ju med skäl fråga sig, var orsaken ligger, att vi inte kommit längre i denna för kåren så vitala fråga. Jag skall efter denna schematiska historik söka framställa några synpunkter, som jag trott mig finna haft betydelse vid frågans avgörande.

Det var icke lyckligt, att kyrkomusikernas lönefråga sammankopplades med klockarefrågan. Det var utan tvivel ett misstag, att klockaren kom med den gången. Det är inte så utan, att lite fåfänga härvid spelade in. Man ville inte kallas bondklockare längre, det lät ju så ytterligt simpelt och jordbundet. Det betyder nu kanske inte så särdeles mycket om jag kallas klockare, organist eller kantor, fastän jag helt går med på, att ordet klockare icke i dag betecknar befattningen, ty ringare är väl numera inte organisten, kanske att Visby stift utgör ett undantag. Jag menar, att titeln var en bisak, men *huvudsaken*, att en lönereglering inom rimlig tid kunde genomföras. Nu äro de båda frågorna så intimt sammankopplade, att de icke kunna skiljas åt.

En annan orsak, att vi misslyckats, är bristande sammanhållning, och kommer här bilden om de sju käpparna osökt fram. Dumhet, småsinne, grälsjuka och översitteri firade på sin tid riktiga orgier. Då frågan år 1921 kom upp i riksdagen, motarbetade kåren sig själv. Jag minner om de häftiga angrepp, som folkskolläreförbundets tidning gjorde på kommittéförslaget, och Per Borgh fick sannerligen, kanske mer än någon annan erfara, att otack är världens lön. Herr Borgh ansågs allt för gammalmodig och betecknades stå i vägen för de moderna och storartade planer, som förbundets dåvarande ledare hyste. Man hade slagit in på den något egendomliga reformen, att folkskolläretjänst skulle skiljas från organist- och kantorstjänst, och därför stod det också på den tiden med smäckfeta bokstäver att läsa i förbundets tidning: "Bort med § 27 i folkskolestadgan"! Kommittéförslaget av år 1920 dugde icke utan borde omarbetas i mera radikal riktning. Då frågan förelåg till behandling i riksdagen, framhöll sagda tidning: "Det är bättre, att förslaget nu faller för att sedan tagas upp på nytt." Man ville också framhålla, att det var blott en del av kyrkomusikerkåren, som omfattade förslaget med gillande, men att det stora flertalet yngre kyrkomusici hade helt andra tankar. Vi känna allt för väl, att denna splittring hade sina bittra följder. En riksdagsman, som jag efter frågans fall i riksdagen talade vid, sade: "Ni kan väl inte tänka Er, att riksdagen skulle bifalla förslaget, då en stor del av

Sveriges organister icke ville ha det antaget." Nu är det emellertid så här i världen, att om man inte vill en sak, är det bra, att ha någonting att skylla på. Jag har sagt detta, för att varna för faran, att kyrkomusikerkåren på något sätt uppträder splittrad, ty skall klockarefrågan en gång få sin lösning, måste kåren stå som *en* man. Splittringen verkar också nedslående på de män, vilka nedlagt ett utomordentligt arbete för frågans lösning. De äro alla värda vårt tack.

En annan bidragande orsak till frågans fall var kyrkomötets egendomliga hållning, då det motsatte sig, att bidrag till kantorernas avlöning skulle utgå från kyrkofonden, enligt lagförslagens yrkande. Detta förefaller så mycket märkvärdigare, då skogsmedel till fonden ingå även från klockareboställena. Kyrkofonden har även andra uppgifter än att blott lämna bidrag till prästerskapets avlöning. Man blir nog aldrig på det klara med, vad som egentligen var grundorsaken till kyrkomötets avvisande hållning i sagda punkt.

En annan orsak, att riksdagen klubbade ihjäl klockarefrågan, torde kanske sökas däri, att riksdagen genom beslut av stadgade minimilöner, skulle anses hava ingripit i församlingarnas självbestämmningsrätt. Yttrande i den riktningen fälldes också i riksdagen. Då man inte vill en sak, söker man naturligtvis skäl för avslag. Då det emellertid en gång i tiden gällde omregleringen av pastoraten och prästernas löner, fanns icke denna medkänsla för församlingarnas självbestämmningsrätt, utan man tog helt enkelt prästgårdarna från församlingarna tillika med fonder. I ena fallet således en överdriven känslighet för kommunernas självbestämmningsrätt men i andra ett fullständigt negligera av densamma.

En annan omständighet, att frågan vid 1921 års riksdag föll så fruktansvärt djupt, var, att den kom fram vid en mycket olämplig tidpunkt. Kristiden var inne med dess kännbara följder i ekonomiskt avseende. De rika inkomsterna till statskassan hade på ett betänkligt sätt börjat sina, och skuggan av arbetslöshetens dämon föll djup och tung över landet. Man ville ingenting och man vågade ingenting göra. Hade frågan kommit blott något år tidigare, hade också utgången troligen blivit en helt annan. Vad betydde under högkonjunkturen 1200 kr., då man räknade tusenlapparna som tiokronor. Vid 1921 års riksdag hade emellertid förhållandena blivit annorlunda på penningmarknaden.

Jag torde också böra nämna, att prästerskapet till en början betraktade lagförslaget med allt annat än blida blickar. Prästerna ansågo anspråken för överdrivna och ville icke giva sin medverkan till höjandet av kyrkomusikernas ekonomiska och sociala ställning. Under årens lopp har dock en förändring i detta hänseende ägt rum. Det var en tid, då prästen ville och trodde sig också betyda allt i svenskt gudstjänstliv, och den musikaliska delen betraktades mera som en utfyllnad i programmet. Andra tänkesätt ha emellertid numera brutit sig fram. Den åsikten vinner allt mer burskap, att det är den musikaliska delen, som giver liv och skönhet åt de annars något stela gudstjänstformerna. Jag ber i detta sammanhang få anföra vad en kyrkobesökare för ungefär ett par år sedan skrev i en landsortstidning: "Prästen var ung, men hans framställning saknade liv. Organisten var en kyrkomusiker av Guds nåde. Det var ett

längttande hjärtas bön i hans spel, det var den frigjorda andens jubel och evighetshopp." Vilket instrument kan förövrigt gripa själen så som orgeln i en musikalisk människas händer. Den återopade notisskrivarens ord kom jag vid ett gudstjänstbesök en långfredag i en av Stockholms förstäders kyrkor för ett par år sedan att förstå mera djupt. Organisten där är också en kyrkomusiker av Guds nåde, och den musikaliska delen av gudstjänsten blev för mig av betydligt större värde än predikan. Jag torde aldrig kunna glömma det sätt, på vilket psalmen 94 utfördes. Preludiet var väl valt och gav stämning, och psalmen utfördes så, att då jag slöt ögonen, manades osökt lidandesgestalten fram. Nu kunna vi ju inte alla av oss äga samma fina musikaliska uppfattning, som den åsyftade musikdirektören, men vi skola sträva till det målet, att vår kyrkomusik blir en predikan, att vi i vår musik taga vara på psalmens innehåll. Det kanske härvid bör betonas, att det mångenstädes i våra församlingar, enkannerligen på landsbygden, saknas uppfattning och förståelse om betydelsen av den insats, som organisten gör i det gudstjänstliga församlingslivet. Huvudsaken synes mångenstädes vara att få det så billigt som möjligt. Man åker snålskjuts på folkskollärelönen och nöjer sig med, vad man kan få, blott att lönen blir minsta möjliga. Också antagas utan hänsyn till kompetens oexaminerade organister. Man får också ofta höra landsbygdens folk beskärma sig över, att folkskollärare-kantorn har så orimligt höga löneinkomster. Han har, bara för att han spelar lite om söndagarna, 600 kr. och det är alldeles för orimligt, då han inte behöver tjänstgöra mer än en timme i veckan. Jag kanske i detta sammahang bör påpeka, att man ytterst sällan hör folk tala om, att prästen har för stor lön. Det är folkpsykologiskt sett, inte så besynnerligt, som det låter, ty för en 25—30 år sedan var folkskollärare-kantorns löneinkomster ytterst blygsamma. Lönen var för liten att leva på men för stor att svälta ihjäl på. Om nu lönerna förr och nu jämföras utan reflektion eller eftertanke, så ter sig skillnaden för visst folk betydlig. En sådan sak som dyrbara studier eller sjunkande penningvärde tar man givetvis inte med vid jämförelsen. Prästen-kyrkoherden har under alla tider varit väl avlönad efter tidsförhållandena, och därom är ju endast gott att säga, men detta, att kyrkoherden skall vara väl betald, har så ingått i folkmedvetandet, att det helt enkelt bör vara så.

Emellertid har under de senare 10 åren det högre prästerskapet och i all synnerhet biskopar och domkapitel ställt sig mera välvilliga till kyrkomusikerkårens krav. Vid biskopsvisitationerna ute i landet bruka biskoparna i regel göra sig underrättade om organisternas lönevillkor, och finner då visitatorn att lönen är oskäligt låg, följer i regeln en hänvändelse till kyrkorådet att vidtaga rättelse. I vissa fall kanske kyrkostämman beaktar och vidtager rättelse men i de flesta fall kanske icke. Man är i regeln obenägen att genom höjning av organistlönen öka utgifterna för kommunen, och stiftschefens behjärtansvärda åtgärd blir utan praktisk påföljd. Under krigsåren, då det fanns rikligt med pengar, och man under de tiderna inte fäste vidare avseende vid några hundralappar, gick det jämförelsevis lätt att få organistlönerna något ökade och även dyrtidstillägg beviljades, men under nuvarande lågkonjunkturer för lant-

bruket är det på landsbygden så gott som undantagslöst omöjligt för organisterna att få till stånd en lönerreglering. Arbetarmassorna stå i stort sett oförstående för gudstjänstlivet och sakna intresse för kyrkliga frågor, under det bönderna, särskilt om de äro bondeförbundare, anse, att en förbättring av organistens löneförhållande är alldeles obehörlig, då han i de flesta fall är folkskollärare. Församlingarna hava länge vant sig, att, som jag förut sagt, åka snålskjuts på folkskollärarelönen, och de vilja allt för gärna fortsätta.

Då klockarefrågan år 1921 föll i riksdagen, föll djup, obeskrifligt djupt, var det inte så besynnerligt att bitterhet, modlöshet och förtvivlan grep kyrkomusikerkåren. Decenniers arbete slogs i spillror, och mycken möda var bliven fruktlös. Man kunde med största skäl fråga: Är över huvud taget någonting att göra efter detta? Kan det finnas några utsikter att få frågan på fötter igen? Kan en regering, ha mod att upptaga kommittéförslaget, om än i förändrad form? Vad kan och bör nu göras? Emellertid är, dess bättre, kyrkomusikerkåren uthållig och envis som en smålänning. Det dröjde icke länge förrän man sökte få frågan på fötter igen. Redan 1922 beslöts å allmänna organistmötet i Stockholm göra hänvändelse till kungl. maj:t om frågans upptagande på nytt. Gång på gång har vår centralstyrelse gjort påminnelser, och det har nog inte sparats på löften av vederbörande ministrar. År 1927 var jag medlem av en deputation, som i frågan uppvaktade dåvarande chefen för eklesiastikdepartementet, och erhöilo löfte att en kommitté för förslagens omarbetning skulle tillsättas på hösten samma år, men därav blev intet. En ljusning i allt mörker är dock 1925 års kyrkomötes beslut. Vid detta kyrkomöte framlämnades av regeringsrådet Thulin och biskop Danell en motion vari hemställdes att kyrkomötet ville i underdånighet hos kungl. maj:t anhålla, att förslaget om lag för kantorer m. m. måtte underkastas en överarbetning i syfte att få de hinder undanröjda, vilka föranlett, att förslaget icke av riksdagen godkänts. Dock skulle lagförslagets huvudsyften icke få rubbas. Kyrkolagsutskottet tillstyrkte motionen i huvudsak. Då frågan sedan kom upp i kyrkomötet talade lekmannaombudet, kantor E. G. Risberg, Refsund, talangfullt för motionen, för vars tillkomst herr Risberg arbetat. Kyrkomötet biföll utskottets hemställan. Jag har hållit före och jag vidhåller, att detta kyrkomötets beslut är av vital betydelse för frågans lösning. Vi måste, anser jag, hålla fast och bygga på sagda utredning, som vi på ett eller annat sätt måste få fram och jag hoppas, att mötet kommer att uttala sig i den riktningen, att denna överarbetning påskyndas. Men så ett annat spörsmål, som hos de olika stiftsföreningarna kanske i allmänhet redan blivit dryftat. Frågan är ju, om inte Sveriges allmänna organist och kantorsförening, under den tid frågan väntar på en slutgiltig lösning, kan göra något för en reglering av organistlönerna på landsbygden. Vi stå i det fallet ganska rättslösa för att inte säga alldeles rättslösa. Under hösten 1928 inträffande händelser bevisa detta. I västra delerna av riket hände nämligen, att vid beslut om nytillsättning av förenade tjänster sattes organistlönen mycket låg, och jag vill minnas i ett fall, lägre än till den avgående innehavaren. Då frågan i vederbörlig ordning kom in för domkapitlet, nekade detta godkänna

föreningen, om icke organistlönen höjdes till ett visst belopp. Vederbörande församlingar överklagade domkapitlets resolution hos kungl. maj:t med påföljd att kungl. maj:t undanröjde domkapitlets beslut under motivering, att beslutet ingrep i församlingarnas självbestämmanderätt. Jag vågar säga, att det var ett dråpslag åt landsbygdens kantorer dessa prejudikat, på samma gång de gävo församlingarna rätt, att sätta lönen hur lågt som helst nästan. Dåvarande statsrådet Lindskog har givit prejudikat på, att församlingarna med lag och rätt få åka snålskjuts på folkskollärarelönerna. Organistkåren torde lägga märke till detta. Då det gäller kyrkomusikerkårens löneförhållanden rider man gärna på utslitna fraser och former, men billighet och rättvisa stoppar man gärna under stolen. En var av oss förstår nog betydelsen av domkapitlets veto, då det gäller reglering av organistlönen vid tillsättning av ny tjänsteinnehavare. Om respektive kyrkoherdar levde i den uppfattningen, att domkapitlets veto hade avgörande betydelse, så skulle i de flesta fall, tror jag, ordf. inhämta domkapitlets mening, innan lönefrågan förelades kyrkoråd och stämma till behandling. I vissa fall äger nog redan nu ett sådant samarbete rum mellan domkapitel och kyrkorådsordf. till bätnad för kommande tjänsteinnehavare. Ett exempel av ganska färskt datum, som visar, att domkapitlet, trots allt, dock betyda avsevärt vid löner reglering. I en av södra Västmanlands församlingar skulle den 1 juli i år innehavaren av de förenade tjänsterna avgå på grund av uppnådd pensionsålder. Då frågan om bestämmande av lönen till den nya tjänsteinnehavaren var före i kyrkostämman, beslöts, på yrkande av en lantpatron, att lönen till den nya innehavaren skulle sättas till 300 kronor. Ordf. reserverade sig och översände handlingarna till domkapitlet i Västerås vilket resolverade, att någon förening av folkskollärare- och organisttjänsterna kunde icke bifallas om icke organistlönen bestämdes till 600 kronor. Domkapitlets resolution förelades kyrkostämman, som nu, med ändring av sitt förra beslut, bestämde lönen till 600 kronor.

Det torde inte finnas någon kår så rättslös som kyrkomusikerkåren. Vi äro mer eller mindre i händerna på en välvillig eller illvillig folkmening i församlingarna. Att inte församlingarna fästa något synnerligt avseende vid skicklighet och duglighet, då det gäller kantorsbefattningar, visar det förhållandet, som jag förut nämnt, att man tar det man kan få, och torde i det fallet Visby stift utgöra en belysande provkarta. Jag anför härvid centralstyrelsens utredning. Av 44 innehavare av organisttjänst hava 5 säger 5 avlagt examen d. v. s. både organist och kyrkosångareexamen. 9 endast kyrkosångareexamen, 23 folkskollärareexamen men icke kyrkomusikerexamina och 7 ingensom helst examen. Den där provkartan från Gottland talar sitt tydliga språk, och den tarvar inga kommentarier. Hade parollen: Bort med § 27 i folkskolestadgan blivit verklighet, skulle man ute på den svenska landsbygden ganska allmänt gått i Gottlands fotspår, och de examinerade organisterna hade inom en jämförelse kort tid blivit tunnsådda. Klockarefrågan hade då aldrig funnit sin lösning. Det torde å andra sidan med största skäl sättas ifråga, om det är välbetänkt av en yngling att under nuvarande förhållanden med uppoffrande av mycken tid och mycket pengar avlägga organistexamen. Den lön, som för alla

uppförfingar bjuds honom, torde i medeltal ställa sig mellan 500 eller 600 kronor, alltså en pig- eller dränglön på landet i kontanter. Drängen och organisten jämställas i lönehäseende, en härlig symphoni. Jag måste beteckna den folkskollärare oförständig, som strävar efter organistexamen. Är det något till karl, kan han på ett mera lättvindigt annat sätt förtjäna sagda belopp, och dessutom icke känna sig bunden hela året samt får behålla sina medborgerliga rättigheter. En folkskollärare har åtminstone medborgerliga rättigheter som varje annan välfredad människa, men har han förenat tjänsten med organistbefattning stiger han ned i pariasklassen och berövas en del av sin medborgarrätt. Han är längre icke valbar till ledamot av kyrko- eller skolråd och kyrkofullmäktige, är här jämställd med "kyrkstöten". Professor-organisten saknar fulla medborgarrättigheter, är kyrkobetjänt i lagens mening och står alltså på samma sociala nivå som t. ex. kyrkovaktmästaren. Man hade väntat, att denna orimlighet skulle skrapas ut i de nya kommunallagarna, men därav blev intet. Enligt de nya kommnallagarna är organist valbar till ledamot i skolstyrelse men icke i skolrådet. En synnerligen konstifik bestämmelse. Direktör Axel Fahlén i Kopparberg har i n:r 32 av Svensk Läraretidning en mycket läsvärd artikel i frågan, och jag rekommenderar den. I n:r 33 av samma tidning har kantor Risberg, Revsund, beriktigtat densamma.

Jag återkommer till frågan: Vilka åtgärder böra vidtagas för att organisterna särskilt ute på landsbygden, måtte komma i åtnjutande av skälig lön?

Centralstyrelsen har haft frågan under omprövning och föreslagit vissa åtgärder. År 1929 beslöt styrelsen tillsätta ett ombud för hela riket, som med uppmärksamhet skulle följa annonseringen av lediga organisttjänster och därvid bestämda löner. Till detta riksombud blev jag av centralstyrelsen utsedd, men kunde icke på grund av bristande tid motta, då uppdraget skulle helt fordra sin man. Dessutom var jag icke övertygad, att centralstyrelsens anvisade väg praktiskt sett skulle få nämnvärda resultat. Då annons om ledig organisttjänst utgår i Post- och Inrikes Tidningar är ju lönen redan bestämd av vederbörande kyrkostämman efter föreberedande av kyrkorådet. Godkänner domkapitlet tjänsternas förening är ju frågan utagerad och någon ändring torde icke vara möjlig. Det är väl icke tänkbart att en kyrkostämman av ett riksombud kan förminska upphäva ett fattat och kanske laga kraftvunnet beslut. Lite var av oss, som sysslat med kommunala frågor, förstå mycket väl, att ett sådant försök skulle misslyckas. Vidare har centralstyrelsen tänkt sig, att ombudet skulle vara oavlönat. Det kan väl gärna icke tänka sig, att en person skulle offra så mycken tid och så mycket arbete för den goda sakens skull endast, och för övrigt skulle en person icke räcka till för allt det omfattande arbete uppdraget skulle medföra. Om än formen i detta centralstyrelsens beslut lade hinder i vägen för att nå resultat, borde dock, ansåg jag, själva grundtanken bibehållas. Jag framlade därför vid centralstyrelsens sammanträde i januari detta år ett förslag, som behåller grundtanken men har denna utformats på ett annat sätt. Förslaget vann centralstyrelsens gillande och beslöts utsända detsamma till stiftföreningarna för behandling. Organistkårens lönefråga, dess rättsliga och sociala

ställning har allt från Klockarefrågans första tillkomst synnerligen intresserat mig. Jag vill också begagna mig av tillfället säga ifrån, att mitt förslag om stiftsombud m. m. icke vill eller får inverka på frågans slutliga lösning. Det är ett försök, att få frågan ur dödvattnet. Jag har drivits av ett ärligt uppsåt att gagna kåren. Och jag hoppas, att mitt förslag av stiftsföreningarna uppfattats från den synpunkten. Ett är säkert: Något måste göras, ty man vet inte, när klockarefrågan kan föras i hamn, och medan gräset växer, dör kon. Ehuru mitt förslag i det närmaste har blivit behandlat av alla stiftskretsarna, tillåter jag mig dock ett par kommentarer. Orsaken, varför jag föreslagit stiftsombud, är, att ett sådant ombud har lättare att följa företeelserna inom stiftet, än vad ett riksombud skulle hava möjligheter till. Jag tror säkert, att ombudet för t. ex. Visby stift inte skall bliva gärningslös, och det måste vara en kraftmänniska, om han skall få bukt med alla olagligheter vid tillsättning av tjänsteinnehavare där. Vidare har ett stiftsombud lättare att komma i intimt samarbete med domkapitlet, kyrkorådet och dess ordf. varjämte ombudet har betydligt lättare än ett riksombud att vinna kamraternas förtroende. Jag är fullt övertygad om, att det finns många kolleger, som skulle känna det skönt och tryggt, att ha någon att rådgöra med vid bekymmersamma och kinkiga tillfällen, ty sådana uppstå nog tyvärr än här och än där både i städer och på landsbygd.

Vidare har jag föreslagit lönerna till 1,000 kr. i de församlingar där tjänstgöring förekommer varje sön- och helgdag och 600 kr. där lindrigare tjänstgöring förefinnes. Nu bruka domkapitlet sätta lönen lägst till 600 kr. för söndaglig tjänstgöring, och det kanske kan synas vara ett stort steg till 1,000 kr. men jag har genom detta förslag åsyftat att få in i folkmedvetandet uppfattningen, att organistlönerna måste höjas, och vägen är domkapitlet och kyrkorådsordförandena. Domkapitlet och kyrkoråden äro i detta fall viktiga faktorer, och komme ombuden därhän i sitt arbete, att domkapitlet ginge med på att sätta minimilönen till respektive 1,000 och 600 kr. vore också vägen banad för den stora frågans lösning. Ombudet har i detta fall att söka bortarbета en hel del oriktiga uppfattningar rörande organisternas ekonomiska och sociala ställning i samhället. Ombuden skola bildligt talat tjänstgöra säsom häfstänger och föra organistkåren upp på ett högre socialt plan, stödja, hjälpa och väcka respekt för våra berättigade krav. Kan stiftsföreningarna blott få tag i de rätta männen, så är jag fullt övertygad om, att mitt förslag kommer att giva resultat vars verkningar de yngre organisterna och en kommande generation få sig till godo. Även om en gång i tidens fullbordan klockarefrågan skulle finna sin lösning, tror jag inte, att ett stiftsombud skulle bliva obehövt, enär stöd och hjälp alltid kommer att behövas även under tider, som komma.

Vidare har jag tänkt mig att på samma gång, som ombuden äro stiftsföreningarnas språkrör, skola de dock sortera under centralstyrelsen, vilken styrelse skall utfärda instruktioner för samtliga ombud och mottaga årsrapporterna. För att giva stöd åt ombudet har jag tänkt mig, att alla skrivelser skola utfärdas i Centralstyrelsens namn för att liksom visa, att

bakom ombudet står hela Sveriges organistkår genom centralstyrelsen och de betrodda stiftsombuden.

Vidare torde det falla av sig självt att stiftsombuden skola åtnjuta arvoden och jag tror, att de pengarna komma att visa sig vara väl använda.

Det kan nog hända och kommer att hända, att även det dugligaste ombud kommer att få notera nederlag, åtminstone till en början, men genom strid kommer seger. Vi synas vara rättslösa, men vi skola skaffa oss rättvisa.

Under alla de många nederlag vi lidit, få vi dock inte fälla modet utan hålla ut i striden. Vi skola komma ihåg under kampen, att det är droppen, som urhållkar berget. Hålla vi samman i trofasthet mot våra ideal, kommer segern, om än sent. Men splittra vi oss och låta liknöjdhet, småsinne, grälsjuka och avund komma i högsätet, få vi aldrig se vårt arbetes frukter. Därför måste vi arbeta för det målet, att alla landets kyrkomusici, unga och gamla, knyts samman i ett fast och enigt förbund. Det är sammanhållning, som giver styrka, och den sanningen får icke glömmas av kämpande leder. Vi måste rensa bort den maklighet, som förlamar, och visa mera offervillighet i arbetet för vår sak. Därför kära kamrater i stad och på landsbygd, från Lapplands gräns i norr till Skånes gräns i söder, från Österhav till Västerhav slutet enigt upp i vår kamp, och vi skola en dag stå såsom segrare.

Det är nog inte det gamla gardet, som får under tjänstetiden se slutet av denna lönekamp, utan det är de yngre, som, om de hålla samman och sätta skuldra mot skuldra, skola skörda frukterna av årtiondenas arbete. Ingen får tänka som så: Jag har min lön reglerad, och mig vidkommer icke denna lönerörelse. Jag har alltså icke något personligt intresse av att vara medlem av organistföreningen. Men tänker du så och handlar du så, är du icke värd att kallas kamrat, ty du sviker dem, vilka behöva din hjälp.

Innan jag lämnar ordet från mig, vill jag till Allmänna Organist- och Kantorsmötet framlägga förslag, att mötet behagade utse en kommitté på förslagsvis fem personer vilka skola uppvakta dels vederbörande i departementet för att söka utforska hur långt överarbetningen på kommittéförslaget fortskridit samt dels eklesiastikministern för att utforska hans ställning till frågan, varjämte framställning bör göras till statsrådet att vid överarbetning av förslaget inkallas ombud för kyrkomusikerkåren samt att lagförslag för sådan ändring i kommunallagarna förberedes att organist och kantor blir valbar till ledamot i kyrko- och skolrådet, och att således organisterna bliva jämställda i allmänna medborgarrättigheter med andra tjänstemannagrupper, samt att lagförslaget snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen.

Vidare anhåller jag för mötet få framlägga följande *resolution*:

Sveriges kyrkomusici, samlade till överläggning vid Sveriges allmänna organist- och kantorsförenings allmänna möte i Stockholm den 21—23 augusti 1930 få såsom ett i allo berättigat krav yrka, att överarbetningen av 1920 års förslag till lag angående kantorer, i den riktning 1925 års kyrkomöte i skrivelse till kungl. maj:t begärde, påskyndas, och förslaget

av kungl. maj:t förelägges riksdagen i så god tid, att kungl. maj:t kan framlägga riksdagsbeslut för nästa kyrkomöte.

Härjämte yrkas, att kungl. maj:t måtte inkalla ombud från organistkåren för deltagande i överarbetningen av nämnda lagförslag, samt att förberedelser av kungl. maj:t vidtagas för sådan ändring i kommunallagarna, att organister och kantorer komma i åtnjutande av samma medborgarrättigheter som andra tjänstemannagrupper och kunna väljas till ledamöter i kyrko-skolråd och kyrkofullmäktige samt att ordet kyrkobejänt måtte ur lagen bortfalla, i vad det berör organistkåren.

Carl K. Nyström.

Musiken till "Nya Psalmer".

"Nya Psalmer" hava nu i snart nio år kunnat försöksvis brukas inom vår svenska kyrka, och vi förmå något överblicka de resultat som visat sig vid deras användning och i vad mån deras musikaliska klädnad kan anses stå i överensstämmelse med kyrklig renhet och vår svenska gudstjänsts skönhet.

Det intryck av stilblandning som musiken till Nya Psalmer företer och som vid dess utgivande genast blev det förhärskande har under årens lopp än mera blivit befast.

Vill man försöka att i någon mån ordna det musikaliska materialet, kan man särskilja tre olika avdelningar, nämligen 1) melodier, som utgöras av koraler till 1819 års psalmbok samt av andra erkänt goda koraler, 2) goda, men i ringa mån kyrkliga melodier samt 3) kyrkligt mindrevärdiga för att icke säga ovärdiga.

Det är en samling på gott och dåligt som väcker något blandade känslor hos många kyrkomusiker och präster, vilka befara en förflackning av gudstjänsten och en avtrubning av sinnet för enhetlig kyrklig stil.

Den första avdelningens melodier — *de äkta koralerna* — höra naturligtvis hemma i vår gudstjänst. De passa in i det hela; de spränga icke sönder; de gå fram i sitt värdiga lugn. Ställas vid deras sida i t. ex. en högmässa, melodier ur den andra avdelningen: *de goda, men i ringa mån kyrkliga*, så kan man ej värja sig emot det intrycket, att de förrycka högmässans gång. De spränga den i viss mån, enär de sakna den kyrkliga värdigheten, den kyrkliga skönheten; under det att de väl kunna äga en så att säga *värdslig* skönhet och vara god musik i allmänhet. Vid andra gudstjänster skulle de kunna användas men i högmässan böra de ej finnas. Dessa mindre kyrkliga, men annars goda melodier, borde ha fått behålla anmärkningen; "lämpar sig icke för högmässan", vilka ord stodo i 1920 års koralboksförslag.

Om i en gudstjänst vederbörande inställer bland våra gamla koraler en melodi ur den tredje gruppen — *de kyrkligt mindervärdiga* —, då har man sannerligen svårt, ja finner det hart när omöjligt att känna igen en

gudstjänst i Sveriges statskyrka; man kastas utanför murarna, långt bort på annat håll.

Under det att "Nya Psalmer" till avsevärd del äro goda psalmer och många av dem hava stort värde, så är den dem åsatta musikaliska dräkten i flera fall undermålig och verkar simpel och trasgrann.

Är det nu alldeles avgjort säkert, att de skäl som framdragits för dessa underliga, kyrkligt undermåliga melodiers införande inom kyrkomurarna äro bärande skäl? Det förefaller, som om de vore nästan uppkonstruerade för att ett eller flera mål måtte vinnas.

Ett skäl är det ofta hörda klagomålet: "församlingssången står lågt, vi måste få en sjungande menighet: därför skola populära, lätta melodier bjudas folket". Jag undrar om det inom musiken finnes ett ord, som genom missbruk fått så dålig klang, som ordet populär: däri ligger nästan en mening av undermålighet; man får nära nog den uppfattningen, att det är sådan musik, som utan minsta lilla möda må kunna njutas, ja som — för att använda en drastisk bild — ej behöver "tuggas". Lätta melodier i kyrkorna, d. v. s. sådana, vilka helst utan minsta försök till arbete, läras. Men — allt måste ha sin tid så även inlärandet av en melodi. För övrigt: en psalmtext, som skall läsas utantill, måste fordra viss tid för inlärandet, varför skulle förhållandet icke vara detsamma med en psalmmelodi?

Ett annat skäl för dessa lågt stående melodiers införande i vår kyrka säges vara, att de och deras texter äro gamla kära bekanta hos kyrkofolket, vilka gärna sjungas, ja, långt hellre än "de gamla tråkiga koralerna".

Till försvar för dessa melodiers införande andrages även ofta, att huvudsaken väl är, att det *sjunges* i våra kyrkor och att för detta måls vinnande melodier måste väljas efter kyrkemenighetens smak.

Vad beträffar den meningen, att dylika melodier hellre sjunges än våra koraler, så vågar jag hysa den tron att församlingen i gemen ännu håller på sitt arv, den gamla koralen; detta hava flera med mig känt många gånger vid åhörandet av menighetens sång. Beträffande det skälet, att vi måste införa dem för att få bättre församlingssång, så är det väl icke så säkert, att denna blir *bättre*, om *dåliga* melodier införas. Är vår församlingssång så i förfall, som det gärna säges, då måste vi söka andra skäl därtill — än brist på lämpliga melodier, och andra botemedel. Dragas människorna till kyrkorna och bringas deras inre i stämning, så kommer nog viljan till sång; den *tränger* sig fram.

Men sången skall vara sådan, som är kyrkan värdig; ty likaväl som en predikan bör vara av den art, att den ej försätter oss utanför kyrkans murar, likaväl skall psalmsången ha samma egenskap. Hur skulle det vara, om i våra *kyrkliga ungdomskretsar* äkta koralssång mera odlades? I många av dem snedvridas de ungas sinnen för god kyrkomusik genom för träget sysslande med *de* Nya Psalmer, som hava mindervärdig musik. Ungdomen har emellertid ej ringa sinne för det värdiga, som mången förmenar; den skall blott ledas förståndigt.

Ungdomskretsarnas medlemmar skulle i sin mån mycket kunna bidra till god församlingssång, om de vid sina gudstjänstbesök placerade sig gruppvis på *flera* ställen i kyrkan i stället för alla på *en* plats.

Vad som särskilt måste stöta för huvudet, då man studerar Nya Psal-

mers mindervärdiga melodier är deras veklighet, pjunk och frieri till dålig eller förskämd smak; de stå i ringa överensstämmelse med svenskt kynne. Som vi veta äro de huvudsakligen importerad anglikansk vara, med dess refrängstil och smaklöshet. Se t. ex. n:r 581.: "Jag vet en port som öppen står". Om anglosachsisk sång såges också på något ställe (Liedgren: "den andliga sången på anglosachsisk mark.") att den ofta har "en viss sötaktig missnaiv känslsamhet"; ett mycket träffande omdöme. Svårt är att förstå, varför icke de någorlunda *goda* melodierna från det lägre kommit in bland Nya Psalmer utan i deras ställe de *sämre*.

Av Nya Psalmers 173 nummer är ett nittiotal äkta koraler, och många av dessa utgöra skatter från koralens blomstringstid, andra härstamma från andra källor och ytterligare andra äro nykomponerade. De av de övriga melodierna som äro föga kyrkliga, äro dock god musik, flera av stort värde. Tonar en värdig gammal *korale* och efter den en av de *mindrevärdiga* melodierna, så måste en tänkande människa finna den himmelsvida skillnaden mellan den majestätiska koralen och den i flera fall som en pygmé verkande sångmelodien. Jämför t. ex. "Skåder, skåder nu här alle" och n:r 507: "Här en källa rinner"! Eller ett annat exempel: N:r 622 b: "Tryggare kan ingen vara". Till denna finnes dock även Widéens musik som alternativ.

I detta sammanhang må framhållas det högst märkliga förhållandet, att medan *mässans* musik nu återföres till den gamla renheten och kyrkligheten, så uppblandas samtidigt vår *koralebok* med kyrkligt gods, med mindervärdig musik, som ingalunda har bland de äkta koralerne att göra. I förra fallet bygger man upp, i senare raserar man. Vad som även håller på att rivas ned är allt det stora arbete för god koralestil, som vissa präster och kyrkomusiker i svenska kyrkan under en lång följd av år utfört och ägnat sina krafter åt. Varför skall *församlingssången* hava annan stil, eller rättare: varför skall *den ha stilblandning*, under det att *mässan* har enhetlig kyrklig stil? Kanske det vore bäst, om mässmusiken finge samma "känsliga melodilösa, populära" melodier, som vissa Nya Psalmer hava. Men var är då den sanna värdigheten?

Redan förut har i denna framställning yttrats, att de mindervärdiga melodierna till vissa Nya Psalmer ej hava bland våra gamla koraler att göra. Alldeles nödvändigt kan det ej vara att sjunga mindrevärdiga, ja, dåliga melodier i vår statskyrka; det finnes ju *goda*.

Mindrevärdiga melodier må bortrensas ur vår statskyrkas gudstjänst. Antingen må de *ej användas*, eller också alldeles *borttagas*.

Genom ett gott musikaliskt samarbete mellan *präst* och *kyrkomusiker* kan mycket vinnas. En i sann mening musikalisk präst, särskilt en för det kyrkomusikaliska intresserad, och en kunnig kyrkomusiker glömma säkerligen ej det ansvar de båda bära för det kyrkomusikaliska i gudstjänsten; de släppa ej in i kyrkan något undermåligt. Men en omusikalisk, eller för värdig kyrkomusik ointresserad präst kan ej ha det rätta sinnet för gudstjänstens musik. Samma är förhållandet med den av dilettantismen ansatta prästen eller kyrkomusikern, vilken sällan gillar musik, som *ej* ger honom tillfälle att framför allt *själv* komma att synas och därför ej finner sig till rätta med det värdiga allvaret i sann kyrkomusik.

Det har mycket gott med sig om präst och kyrkomusiker komma väl överens med varandra: varför kan t. ex. ej prästen och kyrkomusikern någon gång samråda, då fråga är om en psalm ur Nya Psalmer, och dess melodi är av ovanligt slag? Säkert är, att mindrevärdiga melodier ej skulle få någon farligare utbredning, om de båda, som sköta gudstjänsten, förtroendefullt samarbeta. — — —

År 1923 den 5 september inlämnades till Ärkebiskopen och Ecklesiastikministern genom en inom K. S. V. och S. A. O. K. F. utsedd kommité en skrivelse, innehållande de erinringar om Nya Psalmer, vartill de båda föreningarna funnit anledning. I denna skrivelse karaktäriseras 15 av de värsta melodierna som kyrkligt mindrevärdiga och påpekades, att de borde utmönstras. Nu efter sju år står dock frågan på samma punkt ungefär. — — — Lunds stifts Organist- och Kantorsförening utsände på hösten 1928 till alla stiftets organister en förteckning å de i ovannämnda skrivelse upptagna mindrevärdiga melodierna jämte de som "ej lämpa sig för högmässan" för att därigenom möjligen de värsta av melodierna skulle kunna undvikas.

En författare (Liedgren: "Den andliga sången på anglos. mark" sid. 164) har ifråga om de anglikanska melodierna skrivit följande pessimistiskt klingande ord: "Med de resultat i fråga om kristendoms-kunskap, som vi ha att motse av vårt undervisningsväsens raska sekularisering, torde den Moody-Sankeyska metoden snart nog bli nödvändig även hos oss, då man ej längre kan förutsätta vare sig kännedom om kristet språkbruk och kristna trosföreställningar, ej heller någon vana vid att på egen hand bruka bibel, psalm- och sångbok. För den, som skall ta värd om den religiöse analfabetens fostran, är kanske den amerikanska andliga refrängsången ombärlig som hjälpmedel vid predikan och undervisning."

Det skulle sannerligen vara nedslående om vår gamla kyrka verkligen känner sig så i behov av att hylla den kända satsen: ändamålet helgar medlen.

Låt om oss ej anfäktas av pessimism, icke misströsta, utan verka för att bevara gudstjänsten vid den gamla, rena skönheten i musikaliskt hänseende, rädda den från att dragas ned på ett lågt plan. Detta må vårt samvete, prästens såväl som kyrkomusikens — och församlingsmedlemmens, hjälpa oss till; vi skola väl dock ej göra något, som vårt "musikaliska samvete" förbjuder oss att göra. Tvärtom bjuder det oss att söka få bort mindrevärdiga melodier ur Nya Psalmer och såmedelst värna om allt värdigt, skönt och av ålder svenskt i vår psalmsång.

Vad som måste önskas, ja, önskas, är: 1:o) De mindrevärdiga melodierna till Nya Psalmer må bortrensas och — eventuellt — andra melodier åstadkommas.

2:o) De musikaliskt goda, men föga kyrkliga, melodierna må förse med anmärkningen: "Lämpar sig icke för högmässan".

S. Sjöberg.

Skolan och kyrkosången.

Ärade mötesdeltagare!

Genom riksdagens beslut har skolans — och nu senast folkskolans — sekularisering blivit en verklighet. Därmed är det lagbundna sambandet mellan skola och kyrka upplöst. Men därigenom har också skolan ett nytt problem, vars lösning i allra högsta grad bör intressera landets organister och kantorer, nämligen *det framtida förhållandet mellan skolan och kyrkosången*.

Ingen torde vilja förneka skolans betydelse såsom grundläggande för församlingssången i våra kyrkor. Hittills har ju också skolan i dess olika former i regel upptagit den kyrkliga sången på sitt program. Utan någon fastslagen enhetlig kurs har den oftast upptagit några allmänt använda alternativ ur svenska mässan samt ett antal av våra vanligaste koraler och därmed skapat en grundstomme för församlingssången. Undantagsvis har skolundervisningen även upptagit enstämiga kyrkliga hymner. — Granskar man våra skolsångböcker, finner man emellertid, att den kyrkliga sången, som ursprungligen varit tämligen allena rådande, numera ganska allmänt undanträngts till förmån för profana sånger av mer eller mindre värdefullt innehåll. I fråga om koralerna hänvisar man helt naturligt utan vidare till koralboken, liksom även, när det gäller den svenska mässan, till Missale. Men därmed lämnas även fältet öppet för ett subjektivt val av kyrkopsalmer m. m., till men för enhetligheten. Eftersom vår nya koralbok även sökt tillfredsställa olika smakriktningar i överensstämmelse med ett ekumeniskt program, kommer skolsången även i detta fall att uppvisa en provkarta på olika slag av kyrkosång.

Om man sålunda måste beklaga de något kaotiska förhållandena, när det gäller kyrkosången i skolan, kan man ännu mera beklaga den missriktade strävan att befordra den kyrkliga sången genom flerstämmig sång, som i hög grad förminskar möjligheterna att på den åt skolsången anslagna ytterligt korta tiden kunna nå ett nämnvärt resultat. Huru pinsamt det än ofta visar sig vara för en lärare att efter kanske en hel termins energisk strävan med en understämma slutligen uppvisa ett resultat av ytterst lindrig rensjungning för att ej tala om storartad falsksjungning i det för lärare och elever irriterande ögonblicket, fortsätter han i alla fall troget och energiskt på samma sätt med i regel samma resultat. Varför? Jo, därför att det anses mera fint och förnämligt att pretera dålig flerstämmig sång än god enstämig sång. Man tycks icke kunna komma underfund med, att den flerstämmiga sången fordrar bestämda förutsättningar i fråga om såväl gehörutbildning som teknik, förutsättningar vilka i regel helt eller delvis saknas. Hela vår tidsriktning tenderar mot flerstämmig sång med påföljd, att vi ha ett otal barnkörer och andra körer, medan den unisona sången, all konstnärlig sångs kärna, steg för steg dödas. Att flerstämmigheten såsom beledsagning eller såsom harmoniskt underlag med största fördel i fråga om den kyrkliga sången kan förläggas till orgeln med dess rikhaltiga resurser, till gagn för rensjungning och möjlighet till konstnärligt föredrag, är tydligtvis ett nytt arbetsfält, som behöver bearbetas. Här ha vi emellertid med säkerhet möj-

lighet till lösning av problemet om den framtida förbindelsen mellan kyrka och skola i fråga om kyrkosången. Måhända kommer kyrkan att uppträda i annan form. Statskyrkosystemet, sådant det nu förefinnes, med tvångsbeskattning av samtliga medborgare, torde av alla tecken att döma stå på avskrivning. Men varken religion eller kyrkomusik behöva därför avskrivas. Snarare torde man kunna påräkna en renässans, då alla goda krafter anspännas för att bevara och värna om de religiösa, däri inbegripet även de kyrkomusikaliska värden, som vi alldeles icke ha råd att avvara. Genom samverkan med skolans myndigheter torde den kyrkliga sången allt fortfarande kunna påräknas få ingå i respektiva skolors undervisningsplan. Säkerligen kan även frivillig överenskommelse träffas med flertalet lärare att aktivt deltaga i den kyrkliga gudstjänsten med unisona barnkör till ackompanjemang av orgeln och därmed icke blott förhöja gudstjänsten utan även skapa förutsättning för fortsatt rekrytering av församlingen. För den, som har erfarenhet av, vilken gripande verkan en välklingande barnkör kan ha, synes den förhoppningen icke utesluten att härmed även på ett verksamt sätt kunna befrämja ett allmännare deltagande i gudstjänsten. Då det här icke gäller något annat än användande för kyrkligt bruk av undervisningsresultat, som vunnits i skolan blir det heller icke fråga om någon extra tunga eller något överarbete för läraren. Vad som behöves, är intresse för saken samt kunskap om och vaket sinne för kyrkomusik.

Men med detta senare krav beröra vi också hela denna frågas hjärtpunkt. Intresse för kyrkomusik är naturligtvis i utomordentlig grad beroende av kunskapen om kyrkomusik. Men huru skall denna kunskap vinnas? Den musikaliska utbildning, som vid seminarierna består de blivande folkskollärarna, kan endast i ringa grad omfatta kyrkomusik i dess olika former. Ja, även den s. k. lägre organistexamen, som på sistone i dessa dagar genom Musikaliska Akademiens tillskyndelse meddelas mera musikbegåvade elever vid seminarierna, ger visserligen en något djupare inblick i musikens elementer med särskilt avseende fäst vid koralspel, svenska mässan och kyrkosång m. m., men någon historisk överblick över kyrkomusiken, dess uppkomst och utveckling med därav följande möjlighet till självständigt omdöme och bildad smak kan av lätt insedda skäl icke förekomma. De kyrkomusikaliska fragment, med vilka eleven under sina studier får att göra, få i möjligaste mån verka smakgivande och smakförädlade. Detsamma gäller i själva verket även den organistexamen, som avlägges vid musik-konservatorium, även om liturgik här tillkommer och den tekniska utbildningen utvidgas. Där musiklekrarexamen absolveras, förekommer visserligen musikhistoria med estetik. Men denna framställning blir helt naturligt i själva verket närmast ett teoretiskt studium, som dessutom åtminstone förr mera avsåg kompositörerna och deras liv än ett verkligt inträngande i deras verk. Dessa senare studier äro i regel endast förbehållna ett fåtal. Hela problemet skulle således praktiskt taget anses olösligt, om icke möjligheten funnes att erhålla en sakkunnigt uppgjord plan med hänvisning till för såväl skolan som för kyrkligt bruk valda lämpliga kyrkomusikaliska stycken. En dylik plan äga vi f. n. visserligen i koralboken, missale, vesperale och hymnarium. Men det

säger sig själv, att en lärare även med detta rika material kan stå handfallen just inför myckenheten. Skall han sedan göra sitt urval i skuggan av prästerlig överhöghet, kan det hända, att denna riktar hans smak ensidigt antingen på det klassiskt formella eller, vilket oftare är fallet, på det musikaliskt sett minst värdefulla. Frågan är så mycket mera komplicerad, då det här gäller icke endast kyrkomusiken renodlad såsom sådan, utan även i hög grad denna såsom verkligt uttryck för religiositet och andakt. Och härvidlag blir traditionen ofta utslagsgivande. Ingen kan förneka, att en kyrklig sång kan vara uttryck för verklig religiös känsla och entusiasm, även där den icke tillfredsställer mycket minimala fordringar på god kyrkomusik. Å andra sidan kan kyrklig musik, även om den följer de bästa klassiska förebilder, bli stel och dogmatisk, om den saknar den inre värme, som utgör en nödvändig förutsättning för all levande musikutövning. Dessutom måste vid all församlingssång hänsyn tagas till de musikaliska förutsättningar, församlingen, generellt sett, äger. Ett lämpligt urval av kyrklig musik, lämpad för såväl skola som kyrka, torde därför överstiga menige sånglärarens förmåga. Skall ett samband mellan skola och kyrka i fråga om kyrkomusik kunna bibehållas, måste dock ett sådant urval göras och tillhandahållas såväl lärare som kyrkomusiker. Och det bör göras snart. Ingenting är mera ofruktbart än ett planlöst arbete. Vill man åstadkomma en verklig kyrkomusikalisk folkuppfostran, måste den gå genom skolan. Och denna måste äga en icke endast kvalitativt lämplig utan även kvantitativt begränsad litteratur för ändamålet. Därmed skulle också en i hög grad önskvärd enhetlighet kunna åstadkommas inom kyrkomusiken. Vad man härvid närmast kunde önska vore, att vidsynthet och ej extrem kyrkomusikalisk dogmatik finge sitta i högsätet. Man kan förvisso även i detta fall stirra sig så blind på det formella, att man glömmet det reella. Vill man verkligen ha skolan med i det kyrkomusikaliska arbetet, måste man dessutom låta den pedagogiska sakkunskapen komma till tals. Säkerligen vore det till gagn för hela det kyrkomusikaliska arbetet i vårt land, om en överarbetning av befintligt kyrkomusikaliskt material med hänsyn till skolbruk gjordes exempelvis av koralboks-kommittén efter skolsångspedagogernas hörande. Därvid skulle icke endast det nyss nämnda urvalet av koraler och alternativ ur svenska mässan kunna komma till stånd utan även ett betydligt utvidgat material av kyrkliga hymner för unison barnkör med orgelbeledsagning åstadkommas. Egendomligt nog, synes i vårt hymnarium endast John Morén ha haft blick för behovet av dylikt material. Redan hans namn synes emellertid borge för, att en värdig kyrkomusikalisk stil kan bibehållas även när det gäller kyrkliga kompositioner för barnkör.

För den, som icke äger erfarenhet av skolungdomens eget intresse för hymnsång vid den allmänna gudstjänsten, ber jag få nämna, att vid de s. k. skolgudstjänster, som under flera år anordnats i den kyrka, där jag tjänstgör, hymnsång utföres under respektive sånglärarens ledning alternativt av ungdom från olika skolor, seminarier, allmänna läroverk, flickskolor och folkskolor med påvisbart starkt intresse hos eleverna själva. Vid ett tillfälle måste jag på en högtidsdag till och med avlysa kyrkans egen kör för att ge rum åt eleverna från en flickskola, som ansågo sig

förbigångna i sin "tur" under läsåret. På landsbygden, där möjligheterna till en verkligt god flerstämmig kyrkokör ofta äro rätt små, skulle en anordning med sång av barn alternerande från olika skolor, icke endast lösa frågan om hymnkör vid den allmänna gudstjänsten utan även verka i hög grad stimulerande på det allmänna sångintresset till gagn för både skola och kyrka.

Härmed har jag naturligtvis ingalunda velat draga i härnad mot flerstämmiga körer för vuxna, där körerna äro av verkligt god beskaffenhet och äga något konstnärligt värde. Men jag betonar starkt, att dessa körers verkliga värde i regel väsentligt överskattas, medan deras brister lika ofta och lika väsentligt underskattas och förbises.

Ett moment, som icke kan eller får förbises i den föreliggande frågan, särskilt när det gäller inövandet av unisona, för den kyrkliga gudstjänsten lämpliga hymner, är *lärarekompetensen*.

Jag förbigår naturligtvis de fall, där läraren, vare sig han äger kompetens eller icke, saknar intresse för "kyrklig" sång och av denna anledning avhåller sig från att medverka vid gudstjänsten. Tvång kan härvidlag icke utövas.

Men även i de fall, där viljan visar sig vara god, kan det hända, att förmågan icke står i proportion därmed. Kyrklig musik, även i denna enkla form, förträder en bestämt avgränsad stil och fordrar en motsvarande stilkänsla. Men denna senare kan knappast erhållas på annat sätt än genom ett om än ytterst begränsat specialstudium. Den viktigaste studieformen härvidlag är *hörandet*. Ett enda åhörande av verkligt god hymnsång är säkerligen mera befruktande än långa teoretiska utläggningar. Om läraren före inövandet av en hymn finge höra, huru denna rätteligen bör tolkas, vore därmed oerhört mycket vunnet. I våra dagar bör ett sådant hörande också vara möjligt. Med den fullkomning, gram-mofonen nu vunnit, är denna ett ypperligt undervisningsmedel för både lärare och elever. För icke många dagar sedan hörde jag hemma hos ledaren för Palestrinakoret i Köpenhamn, magister Wöldike en grammo-fonreproduktion av ett par kyrkliga hymner, insjungna under hans ledning, där allt utan undantag var förebildligt även för de största finsmakare. Att den ena hymnen sjungits 16 ggr, innan reproduktionen godkändes av ledaren, visar noggrannheten hos denne. En dylik reproduktion kan man få höra, huru många ggr som helst.

Vad vi således behövde vore ett bibliotek av insjungna kyrkliga hymner, särskilt sådana för unison kör med orgelbeledsagning eller eventuellt à capella, vilka av lärare och elever kunde noggrannt studeras och i gör-ligaste mån efterbildas. Det vore en fortbildningskurs av billigaste och förträffligaste slag med en lärare, som aldrig tröttnar. Naturligtvis måste man härvidlag förutsätta en verkligt god och konstnärligt tillfredsställande insjungning, om den skall kunna tagas till mönster. Men även om de allmänna principerna för tonbildning, rytm och föredrag, tillämpade på kyrklig sång, härigenom kunna med fördel studeras, bör den enskilde läraren-dirigenten även få tillfälle att *se*, huru det levande materialet behandlas för erhållande av det önskade resultatet. Det vedsågararbete, som med svett och möda ofta utövas vid dirigeringen, bör avlysas. Diri-

genten bör lära sig att med varsam hand och utan onödigt yttre våld tända den heliga elden samt inspirera sina medtjänare i hymnsången att, gripna av hymnens strofer, från musikens offeraltare höja sin själ i helig andakt till den Eviges tron. Detta sker icke genom stora later och starka ord. Det sker genom ödmjukt tjänande. Försjunknen i musiken själv, vinner dirigenten den bästa inställningen för att kunna giva hymnsången dess rätta karaktär: en religiös högtid, en sann och levande gudstjänst. Teknik är god och nödvändig. Men med teknik ensamt kan ingenting rätt tolkas.

Slutligen ber jag få påpeka en omständighet, som bör ta respektive organisters och kantorsers verksamhet i anspråk, även där de icke samtidigt äro lärare i skola.

Det inträffar, som bekant, icke så sällan att lärare tillsättas i skolan även på landsbygden, vilka icke äga någon musikalisk förmåga och följaktligen icke med bästa vilja kunna åstadkomma en musikalisk prestation av något slag. I detta fall ligger det nära till hands, att organisten-kantorn, som brukar företräda den musikaliska bildningen i sin ort, får ingripa hjälpende och stödjande. För den kyrkliga musiken vore en dylik fackundervisning av bestående värde, därest kyrkomusikern vinnlägger sig om att jämväl bli en god undervisare. Med de hjälpmedel, som äro till finnandes, bör god kyrkomusik kunna även i fortsättningen förberedas i våra skolor, om alla goda krafter enas att draga sitt strå till stacken för det helas väl.

Det har icke varit meningen och icke heller möjligt att på de korta minuter, som anslagits till denna framställning, allsidigt och uttömmande behandla detta rika ämne. Jag har endast velat peka på förhållanden, som snart komma att inträda, och som i sig innebära en fara att förlora ett för kyrkosången omistligt stöd: skolan. Det har också synts mig behöfligt att peka på ett eller annat arbetsområde, där den goda viljan och det musikaliska nitet och kunnandet i förening kunna icke endast förekomma denna fara utan även föra kyrkomusiken framåt med enkla, för flertalet tillgängliga medel. Till förverkligande av detta mål kunna Sveriges organister och kantorer verksamt bidra. Låt oss, med blicken fäst på kyrkomusikens framtid i vårt land, räcka varandra händerna och gemensamt inför detta heliga verk försäkra: Vi vilja alla vara med!

O. Holmberg.

Församlingssången.

I. *)

Efter att inledningsvis ha framhållit att frågan om åstadkommande av en livaktig församlingssång ej låter sig lösas genom enbart musiktekniska åtgärder utan på det närmaste sammanhänger med församlingens, det sjungande subjektets, beskaffenhet, framställde tal. fyra församlingstyper,

*) *Kyrkoherde Allards inledningsanförande meddelas här i av honom själv verkställt sammandrag. Läsarna hänvisas även till hans uppsatser i Tidskriften: 1926 sid. 49 ff. och 85 ff. samt 1927 sid. 97 ff.*

där sången i regel vore god: den schartauanska, gammalkyrkliga, unglyrkliga och frikyrkliga. Det lika och gemensamma för dessa typer var en mera utpräglad samhörighetskänsla omkring de religiösa värdena än vad fallet är med en "anhopning" av människor å ett kyrkorum, där större delen är mer eller mindre likgiltig för vad som förehaves. Efter att på förevarande förhållanden ha tillämpat Le Bons teori att "livet i en massa trycker ned det individuella själslivets nivå och sänker de högre individerna till de lägres ståndpunkt" samt Mc Dougalls sats att inom för det hela ansvarsställande grupper "det mänskliga själslivet även kan slå ut i sin finaste blomning och resa sig till en höjd, som den isolerade individen aldrig skulle kunna nå", framställde tal., att en mera permanent livaktig församlingssång vore närmast beroende av kollektiva psykologiska faktorer i enlighet med tvenne lagar: 1) *sånglusten och samhörighetskänslan gå parallellt med varandra, d. v. s. ju starkare solidaritet, dess kraftigare sång, ju svagare solidaritet, dess mattare sång*; 2) *sånglusten och solidariteten bero alltid av en bärande idé*. Dessa lagars allmängiltighet sökte tal. uppvisa med exempel från även utomreligiöst håll, såsom franska revolutionen och "marseljäsen", den modärna arbetarrörelsen och dess kampsånger. De faktorer, som skapa solidaritet med en bärande idé som grund, äro *kamp och seger*. Därför bliva förföljelse- och nödtider med därur följande segertider framför allt sångtider. Det mest klassiska exemplet härpå torde vara, när vår kyrkofader Augustinus och hans trosförvanter höllos inneslutna i en kyrka av de arianska hoparna, men just genom den gemensamma sångens makt, som avväpnade de belägrande, räddades från undergång. Alla reformations- och väckelsetider kunna lämna liknande belägg. Solidariteten aktualiseras därvid till "ett kollektivt medvetande". De av idén hänfödda människorna bliva "såsom myrorna i stacken, i själva verket blott *ett enda medvetande i handling* liksom de olika cellerna och fibrerna i ett däggdjurs hjärna".

Det sjungande subjektet, församlingen, bör vara såsom "ett helt av levande lemmar". Även om vi icke nu leva i sådana storhetstider, som våra fäder stundom fingo vara med om, gäller det för kyrkomusikens utövare att troget arbeta i sin gärning, ej förgätande sin samhörighet med Guds kyrka i Sveriges land, så att allt må ske till "Guds ära och församlingens uppbyggelse". Huru mörkt det än stundom må se ut, en sådan gärning i sångens och kyrkans tjänst sker aldrig förgäves.

F. M. Allard.

II.

För oss kyrkomusici är spörsmålet om församlingssången en viktig angelägenhet. Detta bevisas bäst därav, att ämnet ofta föres på tal, antingen man och man emellan, i tidskrifter eller, som nu, vid något möte.

Vi känna så väl denna frågas läge. *Huru skall man kunna åstadkomma ett mera livaktigt och allmänt deltagande i församlingssången?*

Befinner sig då församlingssången verkligen i ett så beklagansvärt läge? frågar kanske någon.

Utän tvekan torde man, då man ser saken i stort, kunna fastslå, att sången vid våra gudstjänster från sin ursprungliga ställning sjunkit ned

till att bli en obetydlighet. Det låter som en saga att höra någon gammal organist berätta från forna dar. — Ja, då — på den tiden, sade nyligen en 75-åring till mig, då var kyrkan full med folk, och man sjöng med i psalmerna. Då var det sång i kyrkan — men nu.

Granska vi närmare förhållandena i våra dagars kyrkor, så förefinnes givetvis icke överallt samma tillbakagång. Det torde inte vara omöjligt att komma till en eller annan kyrka, där församlingssången är impone- rande, där den fulltaliga menigheten med psalmbok i handen gläder sig åt att få deltaga.

Men troligare är, att man oftare skulle kunna påvisa att församlings- sången är eller i det närmaste kan sägas vara utdöd.

För min egen del har jag sällan under min tjänstetid haft förmånen att glädjas av församlingens sång. Mitt vittnesbörd måste bli av det dystrare slaget.

En bild från kyrkan! Det är julmorgon med all den stämning, som högtiden för med sig. Templet rymmer bortåt 2,000 åhörare och varje plats är upptagen. (Kanske gör man den reflektionen, att stora flertalet icke varit tillstädes sedan förra julen). Men i varje fall — det ser så högtidligt ut, och man väntar, att menigheten skall känna det så, när ps. 55 brusar ut över kyrkan. Så långt organistens öga når, ser han endast slutna munnar, och inte förmår han upptäcka en psalmbok i någons hand. Så illa är det ställt. Organisten och kyrkokören få med uppbyggande av alla krafter försöka att rädda *psalmsången* från att dö. *Församlings- sången* är redan avlivad — hur det nu har gått till.

Är inte detta en bild, som många känna till? I varje fall har jag flera gånger sett den.

Det tillkommer inte mig att här försöka angiva några orsaker till det förfall, som faktiskt kan påvisas. Så mycket kunde väl ändå sägas, att föga anledning förefinnes att ge den kyrkomusikaliska utvecklingen skuld till det skedd. Samtidigt vill jag dock betona, att vårt spörsmål torde vara så pass djupt och svårlöst, att vi icke enbart med oss kyrko- musici tillbuds stående medel kunna finna en fullgiltig lösning. I annat fall borde förhållandena i denna stund vara ljusare efter det påtagliga intresse och arbete, som kyrkomusikerkåren hittilldags nedlagt.

Huru skall man nu förfara vid det arbete, som skall leda till tydliga resultat? Jag skulle då vilja peka på några punkter, som, rätt påverkade, kunna bli till framgång i våra strävanden. Jag vill betona, att det inte kan bli fråga om att komma med något nytt eller överhuvud taget med något ofelbart medel, som hjälper vem som helst. Är någon intresserad av spörsmålet, så finner han säkert det, som hjälper just på den platsen i den församlingen. Arbetets svårighetsgrad måste i viss mån sägas vara be- roende på församlingens storlek. Det förefaller mig, som om arbetet i våra flesta församlingar — alltså de, som hålla en folkmängd av c:a 2— 3,000 inv. skulle kunna bedrivas med framgång. Själv har jag under de senaste åren tjänstgjort i en landsförsamling på 11,000 inv., där myc- ket behövde göras, men inte heller där behövde man misströsta om att nå folket.

Ett första villkor för att församlingssången icke skall försvinna är, att

man icke förbiser den rent uppfostrande delen. Man måste läras att sjunga. Man kan väl knappast påstå att gudstjänsten i kyrkan är det lämpliga tillfället härför.

Det är till en början skolorna, som skola giva barnen det mesta möjliga av psalmsång.

Ett osökt tillfälle är ju morgonbönen, som skall börja och sluta med psalmsång. Vidare förordar folkskolans undervisningsplan, att kristendomslektionen inledes och avslutes med psalmsång. De, som önska, ha även tillfälle att vid läsdagens slut sjunga en psalmvers. Till sist har ju skolan den ordinarie sångtimmen, då psalmer skola inläras.

Tyvärr stöta vi inom skolans område på den svårigheten, att ett stort antal lärare äro mycket svaga både sångare och orgelspelare. Jag vill inte närmare gå in på det. Men just för dessa och även andra skulle jag vilja framhålla betydelsen av att arbeta målmedvetet. Härtill hör att föra en förteckning över genomgångna psalmer, att med lämpliga mellanrum inlära en ny psalmmelodi, att inte släppa den nya psalmen förrän den är insjungen. Under skoltidens 6 år måste då ett rätt stort antal psalmmelodier kunna medhinnas.

När barnen komma i konfirmationsskolan yppar sig osökt tillfälle att utöka deras kunskaper i psalmsång. Huru det nu förhåller sig härmed, är mig obekant, men min erfarenhet är, att denna tid försummas i det avseendet. Kanske förefinnas även här vissa svårigheter. En öövertvinnerlig sådan är ju, att gossarna vid den tiden inträda i målbrottet, men så ha vi då flickorna att tänka på.

Kanske är det heller inte så lätt att anordna sångtimmen i nattvardsskolan så, att den passar för läraren-kantorn, som ju mestadels har sin skola att sköta vid samma tidpunkt. — Emellertid — jag tror att det förbises, att ungdomen i konfirmationsskolan kan och måste undervisas även i psalmsång. Själv har jag rönt den erfarenheten, att bli bemött med oförstående av vederbörande präst, när jag erbjudit min hjälp.

Jag har dröjt vid dessa båda detaljer, *barndomsskolan* och *konfirmationsskolan*, ty de äro helt visst av grundläggande betydelse för uppfostran till *förståelse för* och *utförande av* sådan psalmsång, som vi vill höra vid våra gudstjänster.

Det uppfostrande momentet är emellertid icke slut härmed. De vuxna, som besöka våra gudstjänster utan att vare sig medtaga psalmbok eller göra min av att deltaga i sången, måste på ett eller annat sätt läras att sjunga.

Huru skall något sådant kunna ske? frågar någon.

Det måste ske så, att prästen och kantorn komma överens om att göra ett besök i någon del av församlingen. Det kungöres i tid, att det i skolhuset eller annan lämplig lokal skall anordnas en *sånggudstjänst* eller vad man vill kalla det och därvid betonas, att ingen får glömma att medtaga psalmbok. Vid detta tillfälle skall prästen inrikta sig på att föra sina åhörare närmare psalmerna; han bör i all korthet tala om den eller den psalmen, om en grupp av psalmer o. s. v. och det hela fullständigas med att vissa av dem sjungas.

Jag är övertygad om, att detta är ett sätt att locka fram sång. Ty i

själva verkét önskar nog var och en att kunna medverka på sitt sätt och med sin ringa förmåga, men det gäller att få dem därhän.

Tyvärr kan jag icke peka på någon egen praktik av mitt förslag. För ungefär ett år sedan reste jag med en av församlingens komministrar till en aftongudstjänst i ett skolhus. Skolsalen var till trängsel fylld av dem, som verkligen kommit tillstädes för att få del av Ordet. Men — när psalmerna skulle sjungas, då var allt tyst.

Det var då, som tanken väcktes hos mig: Dessa människor äro likt hjälplösa varelser, som måste ledas till rätta, och det är vår skyldighet att hjälpa dem — men det måste ske på ett särskilt sätt. Jag tror, att både de och vi skulle få glädje därav.

Då det överhuvud taget gäller att föra ett framgångsrikt arbete på församlingssångens höjande, så är det en absolut nödvändighet, att präst och kantor känna ett gemensamt ansvar härutinnan. Men huru många anledningar kunna icke uppräknas, som förorsaka, att resultatet onödigtvis försämras eller att kanske intet göres. Och mer än bedröfligt är att höra de fall, där de båda, som borde samarbeta som bröder, istället inta en nästan fientlig hållning gent emot varandra. Den tiden borde vara förbi.

Så ha vi då nått fram till gudstjänsten i templet, där, varest församlingens sång har möjlighet att klinga ut som aldrig eljest.

Vad jag då först ville ha sagt är, att det tillkommer prästen att göra ett psalmval, som inte bara passar för dagens texter och predikan utan som även ur sånglig synpunkt är användbart. Detta har så ofta påpekats, men jag vill ytterligare understryka, att denna synpunkt, om och om igen förbises. Det är ju ingen mening med att välja en ur melodisk synpunkt okänd och svårsjungen psalm, även om den aldrig så väl passar till texten. Vem är tillfredsställd därav? Icke är kantorn det och icke heller församlingen.

Åtskilligt mycket otrevligare har situationen blivit efter de nya psalmernas tillkomst. Dessa ha än mer lockat prästerna in på felaktiga vägar vid val av psalmer. Det är ju fullständigt meningslöst — att t. ex. tillsammans med fyra vackra och hederliga koraler sätta in en amerikansk sång, som "Jag vet en port, som öppen står" bara med den förklaringen, att "folk tycker så mycket om att sjunga den".

Men — huru råda bot på detta missförstånd? Ja — till en del skulle jag vilja ge prästerna den anvisningen att rådgöra med sin kantor om psalmvalet. Men detta bara till en del ty jag är icke övertygad om, att alla inom vår stora kår ha den rätta synen på denna viktiga sak.

I många kyrkor ha man numera s. k. koralkörer på orgelläktaren. För min del har jag prövat på detta under de senaste åren men har icke alltid känt tillfredsställelse därmed. Jag vet dock, att vi tillsammans ha gjort vårt allra bästa, att vi ha sjungit på ett sätt, som borde ha väckt mångas eftertanke och, som jag tror, t. o. m. ha tvingat en och annan att öppna sin mun. Ofta har jag emellertid även haft den känslan, att körens sång verkat uppvisning, kanske t. o. m. privilegium, som åstadkommit viss uppmärksamhet hos den stumma menigheten. Koralkören skall ju vara till stöd och hjälp samt uppmuntra till sång. Jag vet, att man på sina håll delar upp koralkören och placerar den på olika platser i kyrkan. Jag

har inte själv provat det, men det förefaller som om den då skulle ha större möjlighet att fylla sin uppgift.

Och så till sist några ord till kantorn-organisten.

Biskop Eklund talade vid kyrkosångsfesten i Linköping över ämnet "Till högmässa". Han sade då bl. a.: "Prästen skall vara med om den högmässa, där han fungerar". Jag ville här säga, att detta i lika hög grad måste gälla oss kyrkomusici. Att vara med om en högmässa innebär, för att använda biskopens egna ord, "ett levande personligt mottagande och ett levande personligt givande och medverkande, det ena innerligt förenat med det andra".

Vi kyrkomusici måste känna, att vi vilja medverka till att skapa en vacker gudstjänst; vi måste förstå, att vi, som ha den musikaliska utformningen i vår hand, med liv och själ, med religiöst allvar gå till vår uppgift. Detta gäller oss alla, vi må vara de nödortvigt utbildade eller de konstnärligt framstående.

Det är oss icke obekant, hurusom sången och musiken kan lyfta gudstjänsten upp på ett högt plan. Och vad det nu särskilt gäller församlingssången, så vill jag påstå, att mannen vid orgeln, som besitter det rätta sinnet, kan med sin röst och sitt spel tvinga sinnena till eftertanke, kan framkalla de känslor, som lättare än andra medel nå till vårt mål, församlingssångens höjande.

Få vi alltså utgå ifrån, att det bland oss kyrkomusici finnes en allvarlig och ivrig strävan i arbete för församlingssångens höjande, då måste det arbetet bära frukt, även om denna sent skall visa sig.

John Nordquist.

Kantorsproven.

När några organister och kantorer från Bjärne, Södra och Norra Åsbo och Södra och Norra Luggude kontrakt inom Lunds stift i fjol voro samlade till gemensamt kontraktsmöte för att diskutera de frågor, som det året voro utsända, för att sedermera behandlas å ordinarie årsmöte med Lunds stifts organist- och kantorsförening, förekom även den frågan vad stiftsföreningen borde uppställa för diskussionsämnen vid det fjärde allmänna mötet, vilket nu i dessa dagar äger rum i Stockholm. För min ringa del framhöll jag för mina kolleger att vi borde vid något tillfälle avhandla vad som bör göras för att avvärja det allt mer tilltagande bruket att vid organist- och kantorsprov, till den allmänna gudstjänsten foga ett veritabelt konsertprogram. Jag kunde ej då ana att herrar kommitterade för detta allmänna möte skulle så beakta mitt förslag, att det blivit föremål för diskussion. Jag får på det varmaste uttala min stora tacksamhet för den ära som härigenom vederfares mig och mitt förslag till diskussionsämne.

Upprinnelsen till mina reflektioner sträcker sig långt tillbaka i tiden. Genom en mycket god vän, numera avliden kyrkoherde, blev jag under-

rättad om huru ett prov för en del år sedan utfördes. Att jag ej nu i samband härmed nämner vare sig namn eller plats, torde vara förklarligt. Gudstjänsten inleddes med ett orgelförspel, som ej hade med intróituspsalmen att göra. Efter predikstolpsalmen sjöng, sedan den provande tjänstgörande prästen gått upp på predikstolen, "Jag är en gäst och främling". Om han genom denna lilla sång, i och för sig vacker, ville beveka församlingsborna att upptaga honom i sitt sköte, vågar jag ej säga, men att den vid det tillfället var något malplacerad måste erkännas. Efter predikan spelades ett preludium, vilket min sagesman ej kunde riktigt begripa, ty det påminde i hög grad om "sommarens sista ros", men hur som helst, åtföljdes det av "Den store hvide flok". Som avslutning på det hela spelades utan vidare betänkande "Napoleons marsch över Alperna". Jag har ej annat att tillägga om denna sanna provskildring, än att mannen fick platsen, måhända just på grund av slutklämmen, ty en gammal gumma lär ha yttrat, "det sista var bäst, ty jag har aldrig gått så lätt ut ur kyrkan".

Denna händelse gav mig som sagt anledning reflektera över hur okyrkligt det kan gå tillväga vid vissa prov, ehuru kanske ej i lika hög grad som det nämnda. Mångenstädes var det för några år sedan vanligt att tryckta program utlades i kyrkobänkarna upptagande de nummer den provande ämnade utföra. Att innehållet varit ganska variabelt är tämligen säkert. På en del håll har dagen före ett provs avläggande en annons varit synlig i ortstidningen, kungörande vad som påföljande söndag av den provande kantorn och organisten skulle sjungas och spelas. Sålunda kunde man vid olika tillfällen i följd läsa i den och den tidningen: "Vid söndagens högmässogudstjänst, då N. N. avlägger organist- och kantorsprov, kommer av honom (henne) att sjungas "Hur ljuvt det är att komma", "Aria ur Elias" och Davids psalm N:o 84, "samt spelas Festmarsch av den och den. På senare tider har dock i dessa notiser införts "efter högmässans slut utför den provande det och det". Detta är ju bättre. — — — — Antalet sång- och musiknummer äro rätt varierande. Av de kungöranden jag sett ha sångernas antal ej varit mindre än två och musiknumren ej mindre än tre. De sistnämnda kunna emellertid vara flera, beroende på sökandens energi och smak, eller i vilken ordningsföljd den provande står. Har den på första förslagsrummet uppförda valt 2 sångnummer och t. ex. 2 musiknummer, anser sig den, som har andra förslagsrummet ej kunna komma med mindre, men utökar gärna programmet med ett eller annat nummer för att vara styvare än den första, och den på tredje förslagsrummet varande måste bräcka de två första med ytterligare något nummer. På så sätt söka de provande överglänsa varandra med program, som jag vågar påstå ej alltid bli så kyrkliga. Det är ju ej härvid nog med att en på förslag varande organist och kantor får ett hiskligt arbete med att studera in en massa kompositioner, vilket ju i och för sig ej är något ont uti, tvärtom, utan kyrkfolket, som gå i kyrkan för gudstjänstens skull, och ej vilja ställa till kyrkbuller genom att avlägsna sig, få till livs en hel konsert, som troligen ej ge dem utsikt till att döma vem av de provande som varit mest lämplig för erhållande av platsen

ifråga. *) Utan att själv vilja komma med något förslag, ber jag få fråga vad som härvidlag bör göras för att efter mitt förmenande få proven lagda så att de anpassas efter gudstjänstordningen och framhäva den provandes förmåga att leda församlingssången och spela koralerna på ett för kyrkomenighetens deltagande tjänande sätt.

Må organist- och kantorsproven ej utnyttjas till att giva prov på profan konsertmusik utan fastmer giva prov på andlig vakenhet inom det kyrkomusikaliska området.

O. Olbers.

Recensioner.

Axel Jonæ: Handbok för jordfästning. Förlagsaktiebolaget Malmö.

"Genom djupgående analysering av livets krafter och skickelser, personlighetens danande, fostran och helgande eller livsgestaltningens tragik, givna av medsympatiserande och medlidande, varmt kännande och heligt vädjande Guds och kyrkans tjänare skola förvisso skänkas de starkaste och längst i sinne och minne kvardröjande intryck." Med liknande och andra uttryck anger författaren jordfästningens, enkannerligen griftetalets syfte. Detta har och varit den grundläggande synpunkten vid redigeringen av ovan nämnda arbete.

Behovet av ett utvidgat och lättillgängligt material av bibelord och psalmer såväl för själva jordfästningen som för griftetalet har ofta gjort sig gällande i synnerhet för präster i större församlingar. Man har hyst den åstundan att ha till hands en handbok, i vilken bibelns hela rike dom på uttalanden om livet och döden o. s. v. varit samlad och väl ordnad efter visst system.

Axel Jonæ har tillmötesgått detta behov, och det må genast sägas på

ett synnerligen lyckat och tacknämligt sätt. Boken framträder som en fullständig handbok i allt vad som rör jordfästning. Kapitlet om jordfästning är utökat med ett flertal goda och väl valda ord ur skriften till omväxling och utfyllnad av dem vi redan äga. De hava dessutom ordnats systematiskt under olika rubriker, kasuellt uppställda. Likaså psalm- och sångsamlingen i anslutning härtill. Men bokens allra största värde synes mig ligga i avd. III: textord för griftetal, likpredikan och tal i sorgehuset. Dessa bibelord uppgå till ett antal av icke mindre än 2000, hämtade ur gamla och nya testamentet liksom ur de apokryfiska böckerna. Äxen i de sista finnas som bekant många sköna och gripande ord om liv och död. Förf. kunde då också ta tagit med ett och annat ord av utombibilisk karaktär såsom av kyrkofäderna, av Frans av Assisi och Augustinus. Det ligger ett grundligt och sakkunnigt arbete bakom författarens bok, vilket man må hoppas skall bli så lönat, att det länder till församlingens och dess tjänares uppbyggelse och gagn eller såsom författaren själv uttrycker det:

*) Med vad jag nu anfört, avser jag ej att förklara någon särskild provande, utan vill blott framhäva att den sökande genom oförstånd väljer ett onödigt vidlyftigt program, som bättre kommit till sin rätt vid en särskild musikstund. Lämpligt vore om herrar lärare vid organistskolor, även lämnade sina abiturienter anvisning på passande prov.

få tjäna Livets Herre och kyrkans och hennes medlemmars liv.

Elis Erlandsson.

Småskrifter om kristendomen. 1. N. Söderblom: Dopet, 2 Y. Brilioth: Nattvarden. 3. H. Odeberg: Det kristna livets uppbyggelse. 4. B. Wallman: Mästaren. 5. Kristlig undervisning om bönen. 6. B. Jonzon: Kyrkans förkunnelse och 7. Psalmboken som andaktsbok. 8. T. Bohlin: Ett samtal om kristendomen. 9. G. Lizell: En högmässogudstjänst. 10, 11. Kyrkans sinnebilder. 12. E. Pontén: Din konfirmation, och 13. Din söndag. 14. A. Salokannel: Livskrafter. 15. G. Thosell: Det heliga äkta ståndet. 16. A.-M. Murray: Kvinnlighet och 17: Du och ditt barn. 18. B. Ny-

lund: En liten tröstebok för sjuka. 19. A. Hilding: Sveriges allmoge och Sveriges kyrka. 20. A. Söderblom: Svenskt allmoge i Amerika. 21. H. Neander: Den kristna enhetstanken. Pris vardera 20 öre. Diakonistyrelsens förlag.

En utmärkt serie av småskrifter i ämnen där alla medel till upplysning böra prövas. Flertalet av ämnen beröra gudstjänstliga frågor och ser man såväl på ämnen som på författarna och deras sätt att behandla de föreslagna ämnena kan man endast vara Årkestiftets Stiftsråd tacksam för det initiativ det tagit och för det sätt varpå det utförts. Åtskilliga av småskrifterna lämpa sig väl vid konfirmandundervisningen.

A. A.

Meddelanden.

Utmärkelse. Musikdirektör C. Granér, Brännkyrka, har tilldelats Vasorden.

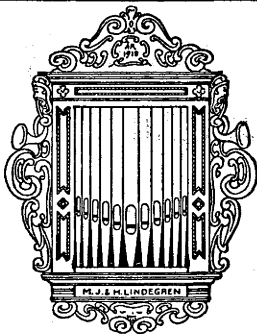
Val. Till innehavare av förenade tjänster ha utsetts: I Grytnäs, Kpb., B. Andersson, Norrköping; i Hånger, Jönk., D. Landquist, Hämmessjö; i Vänersnäs, Skb., G. Rydin, Råmen; i Norra Härene, Skb., H. Hultgren, Sund; i Alfta Gvlb. J. Uhlin, Sidsensjö; i Tystberga, Sdm, Signe Andersson, Lönneberga; i Tving, Blek. H. Erlandsson, Kvitsbro.

Ny orgel. Gudmunstorps församling i Lunds stift har kontrakterat med orgelbyggarefirman M. J. & H. Lindgren i Göteborg om uppförandet av ny 14-stämmig orgel för sin kyrka. — Kisa församling i Linköpings stift har med samma firma tecknat kontrakt om uppförandet av en ny orgel innehållande 21 stämmor.

Kyrkomusikdagar i Helsingfors. Den 11—12 september anordnades i Helsingfors av Finlands svenska Kantor-Organistförening kyrkomusikda-

gar. Till desamma hade musikdirektör David Ahlén inbjudits att hålla föredrag över ämnet: "Tonkonsten — en maktfaktor i kyrkans liv." Bland övriga föredrag märkes pastor E. Sormunen över: Aktuella liturgiska frågor i Finland.

Detta nummer av tidskriften har fått karaktären av en mötesberättelse för det under sistlidna augusti avhållna organistmötet. Tyvärr kunde, trots att numret utökats till dubbelnummer dock icke alla föredrag, som förekommo vid mötet införas. Av de manuskript, som ställts till redaktionens förfogande återstår dock f. n. endast det, som omfattar musikdirektör J. Sundbergs föreläsning om kyrkomusikerförhållandena i Finland. Det kommer att följa i nästa nummer. På grund av bristande utrymme, måste jämväl fortsättningen av fil. kand. I Sahlins undersökning om den Bachska musikens utförande, stå över. I nästa nummer följer ock en uppsats av musikdirektör C. E. Rosenquist om Nutida strävanden inom orgelbygget.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 42638 Postadress: Göteborg 7 Telefon 42638

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitjord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

Glöm ej

att specialaffären är bäst!

När det gäller musik vänd Eder till

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET

REGERINGSGATAN 35 — STOCKHOLM — TELEFON: NORR 31115.

Landets största specialaffär.

Herman Nordfors & Co.

PIPORGELFABRIK

LIDKÖPING.

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste o. fullt tillförlitliga konstruktioner. Moderniseringar och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

Klockare- o. organisttjänsten

vid Ljungarums kyrka i Jönköpings stad kungöres härmed till ansökan ledig. Lön utgår med 1.000 kr. (dyrtidstillägg ej inräknat) samt 2 ålderstillägg å 100 kr. Tjänsten tillträdes den 1 jan. 1931. Se vidare annons om ledig läraretjänst vid Ljungarums folkskola.

Ansökningar insändas till undertecknad, kyrkostämmans ordförande, före kl. 12 middag, den 22 nästkommande oktober.

Jönköping den 10 sept. 1930.

O. Ödquist.

Kyrkoherde.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

B. Förenade med folkskolläraretjänst:

I Södra Råda (adr. Gullspång, Skaraborgs län) sökes senast 22 september.

I Skederid (adr. Syninger, Stockholms län) sökes senast 24 september. Skolform B 2. Lön 600 kr.

I Fryele (adr. Fryele, Jönköpings län) sökes senast den 25 september. Skolform C 1. Lön 500 kr.

I Knästorp (adr. Knästorp pr Lund) sökes senast den 26 september. Skolform B 2. Lön 600 kr.

I Furingstad (adr. Furingstad, Östergötlands län) sökes senast 26 september. Skolform B 1. Lön 700 kr.

I Sunnersberg (adr. Tolsjö, Skaraborgs län) sökes senast 2 oktober. Skolform B 2. Lön 500 kr.

I Österby och Hammar (adr. Hammar, Örebro län) sökes senast 3 oktober. Skolform B 1 a. Lön 1.000 kr. + ålderstillägg 200 efter 5 år.

I Öra (adr. Od, Älvsborgs län) sökes senast 6 oktober.

I Gällared (adr. Gunnarstom, Hallands län) sökes senast 9 oktober. Skolform C 1. Lön 500 kr.

I Borgvik (adr. Borgviksbruk, Värmlands län) sökes senast 11 oktober. Skolform B 1. Lön 350 kr.

I Trehörna (adr. Trehörna, Östergötlands län) sökes senast 18 oktober. Skolform B 2. Lön 500 kr. + avkastning av boställe 100 kr.

I Ljungarum (adr. Jönköping) sökes senast 22 oktober. Lön 1.200 kr. + dyrtidstillägg 150 kr. (Se annonsen!)

ÅKERMAN & LUNDS

NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

TILLVERKNING AV PIPORGLAR

för kyrkor, kapell och konsertsalar.

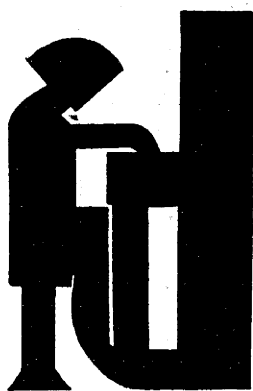
OM- OCH TILLBYGGNADER,

reparationer, omställningar och ren-
göringar av gamla orgelverk, samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

Uteslutande svensk material och arbete.

F. n. hava vi beställningar å orgelverk till:

Tranås nya kyrka	2 man.	28 reg.
Högsby kyrka	2 "	25 "
Linköpings Missionsförsaml kyrka	2 "	16 "
Påskallaviks kyrka	2 "	15 "
Brahekyrkan, Visingö	2 "	13 "
Turebergs kyrka	2 "	12 "
Närs kyrka	2 "	12 "
Vallstena kyrka	1 "	7 "
Fredrika kyrka	1 "	7 "

Blüthner — Rönisch

m. fl.

Flyglar och Pianinon

av

FÖRNÄMSTA SVENSKA OCH
UTLÄNDSKA MÄRKEN FÖRDEL-
AKTIGAST HOS

Kungl. Hovleverantör
Etabl. 1856

A.-B. Ludv. Ohlsons Pianomagasin

8 Kungsgatan 8, 1 tr. (Samma hus som Radiotjänst.)

Anmül Eder som ombud!

Tryckeri-A.-B. Fylgia, Stockholm 1930.

22.9.1930